

Luige Laus.

Summe Jaani
säbradele.

Pernos, 1843.

Trükkitud W. Bormi kullu ja kirjadega.

Der Druck ist unter der Bedingung erlaubt, daß nach Vollendung desselben die gesetzliche Anzahl Exemplare der Censur-Comität übergeben werde.

Dorpat den 26. April 1843.

(L. S.)

Censor Sahmen.

Hakkatuses.

Mie südda on rõmus, kui õlge meeste tegudest kuleme ehk loeme. Misugusid mehhi on igga rahwa seas ja iggas keles olnud, ja on weelgi ollemas. Ka meiegi rahwa seas on mehhi olnud, kelle nimmed auuga nimmetakse; agga et meie keles mitte weel ni paljo ei olle kirjitud, kui meie naabre rahwa, Lätti ja mu rahwa keles, sellepärast olleme meie neist kassinaste kuulnud, ja peale sedda leitakse neid armaste. Ei olle se ikka mees, kel püksid jalgas; se on sagedaste agga üks mehhe sarnane. Mees on agga se, kellel mehhe südda ja mehhe hing rindus on; mees agga se, kes omma liggimese heaks ommast warrast, ommast terwisest, ja mis weel ennam kui se on, ommast ellust sugu ei pea, nenda kui meie Luige Laus olli. — Ka ühbe teise ausa mehhe nimmi on teadawaks sanud, kes 1812^{mal} aastal, kui se suur kaotaw sõdda lahti olli, ning meie merre wäggi Hollandi ma merre serwas prantsuse

wasto seis, ka omma mehhise süddame,
omma järso tarkuse ja julge pealehakkamise
läbbi paljo au ja kido wäärt teggusid teggi,
mis teistel melegi ei tulnud, ja mis kõi ikka
heaks ja kasuks läksid. Temma nimmi olli
Laggeda Jürri, laewamehhed nimmetasid
tedda Jurkaks. Üks wenne laewa pealik,
nimmega Marlinski, kes sedda meest tun-
dis, on temmast wägga ausaste kirjutanud,
ja temma nimme unnustamataks teinud. Kes
neid järgmisi lehti loeb, se luggego neid ho-
lega, ja rääggo neist ka teistele. Mitmel
mehhel on tõest nisammasuggune südda rin-
nus, agga temma tuffub, — ta polle weel
unnest ärratud.

Merremees.

Kes sõidab seal fesk musta merd,
Laia tolmumata teed?

Ta lõhhub julgest möda merd;

Ta wöttis ellu, wöttis werd,

Ei holi fesk, et merri keeb,

Et laene laenet wasto lõbb;

Ta lendab kui üks merrelind,

Walges wahtus temma rind.

Kes on need julged mehhe pojad,

Kes lõhtwad seal need merre ojad?

Kas sa siis tunne tedda wennikene,

Se on meie Luuwikene. *)

Meie Luuwikeseks nimmetati üht illusat, tuggewat sõalaewa, temma fange purjutamise, näggusa ning ferge ollemise pärrast. Ükski teine laew temma wasto eddasi ei jõudnud, ta ei kannatanudki teist omma kõrwas; igga tulega ning iggas kohtas olli temma esimene. Temma peapealik olli üks määrato rikkas mees, ja kullutas ommast warrast paljo omma laewa illuks; temma laewal ollid need kõige walgemad purjud, kõige penemad ja silledamad kõi-

*) Wennelased nimmetasid tedda „Golubka.“

ed; ikka olli ta ni uus, ni kenna, kui üks wärske lilles rohho sees. Ja kui tuul temma walge purjudesse puhhus, ja need siis uhkeste kui neitsi rinnad paisusid, ja temma kui üks merrelind laenetest läbbi kihhutas, nenda et merri weerles ja kohhises temma rinna al; — se olli siis temma peapeäliko kõige armsam rööm, ta südda tuffsus ta rindus, ja ta küsis siis naeroliko näoga: kas teiste häled meie tagga weel kuulda? — Ja teised küsisid: kas Tuuwikene weel nähha? —

Se peälif ei olnud mitte üks iggapäine mees; temma ei olnud mitte ükspäinis noor, julge, näggus, tuggewa kehuga ning rikkas, need ollid temma kõige alwemad ommadused; temma olli ka üks hea, allandlik, ja iggapiddi hakkaja mees, ja omma allamate wasto kui isä. Merri olli temma mailm, Tuuwikene temma hing, ja ma ja taewa wahhel möda merd lõhkuda, nenda kas wõtko ehk jätko, olli temma kõige surem uhkus. Ta käis siis möda laewa lagge ja hüidis täie hälega: laota purju! Anna rammu, anna rammu! Ja temma Tuuwikene lendas siis nenda, et merri wingus ja walges wahtus kui piim temma rinna al olli.

Tassasel ilmal, kui se wanna tulepuhhuja omma tule põie kinni piggistas, kui wanna merrepõraja merre laened sai sillendand, ja meie Tuuwikene omma ankro külges kui peegli klaasis puhkas, — tuffsus se hea peälif ommad mehhed ülles laewa lae peale, ajas nendega maggusat juttu, ehk lugges neile ra-

matust suurtest ja kuulsast merremeestest, kelle nimmed suurte auteggude parrast merremeeste keskes iggaweste mälestawaks jäwad, ning selletas neile lahke ja laddusa kelega, mis naad ei mõistnud. Temma mehhed seisid siis wagusaste temma ümber, kui puud omma juurte peal, ja kulasid; nende kuum werri ajas nende palgesse, nende silmad läikisid peas, ja iggawes olli walmis ello ja surmaga omma peäliko au eest wõitlema minna. Nenda armas olli temma nende melest, ning täitsid temma käsku rõmoga.

Ühhel hiljal Mardi ku õhtul, se sündis Tallinna merre kaldal, kui jo kõik mailm paksus pimmeduses, kui ommas haudas hingas, jäi nende peälik linna haigeks; agga temma käsk piddi enne päwa laewa peal ollema. Õhto olli pimme, merri kurja täis ja laenetas hirmsaste; tuul hullus ja wingus ümber kõrwu; laened pihherdasid omma melewalda möda kui ülleannetomad, ja ahwardasid sedda julget, kes usaldaks nende sekka minna, ennestesse sisse neelda, — ja kahheksa temma mehhi ehhitasid endid parrajate merrele minnema.

Kui palju kel on? küsis üks neist meestest ühhe linna mehhe käest. Linna kel on kahheksa lõnud, wastas se. Siis ei olle enam aega wita, ütlesid need. Kuhhu teie siis tikute? küsis linna mees. Laewale, wastasid laewamehhed. Kas teie laew kangel on? Siinsammas näppo otsas. Kui pikk teie näppo ots siis on? Saab üks wersta kuus maad, wastasid mehhed. Teie lähhate selle kurja

ilmaga kui weste kiwoid merre põhja. Kes sest luggu wõib piddada, mele peame tegema mis kâstakse. Laewale teie selle waljo ilmaga foggoni ei sa. Sago ehk samata, se on Zummala tahtmine; agga et meie lähhâme, se on meie tahtmine, ütlesid mehhed, lûtkasid padi sisse ja lâksid, ja pimme õ kattis neid omma musta tiwa alla. Misuggused mehhed ollid need. Sellesamma laewa peal, kust need mehhed ollid, meie Zuwwifese peal, ollid ka kaks meie ma meest, üks nimmega Luige Abram, ja teine Terrase Mihkel; mõllemad ühhe walla mehhed, ja tuttawad ning sõbrad poisikese põlwest sadik. Abram sõi jo nelli aastat funninga leiba, kui temma noremat wenda Laust ka soldatiks wõeti. Ja se Luige Laus on nüid se mehhihe, kes meie juttule nüid uut hinge annab.

Luige Lause kord tulli nüid ka kätte, soldatiks minna. Temma olli üks noor, kahhekümne kahhe aastane, tuggew, julge, kârme ja rammus mees; agga ta kôhkus wägga, kui temmale sedda kulutati, ja nuttis kibbedaste, kui ta pea paljaks aeti. Temma ei nutnud mitte sellepârrast, et ta soldatiks pididi minnema, sest se on jo igga ausa ja õige mehhe kôhhus, omma wannemate ja nõrgete eest waenlase wasto minna; se on meeste assi, egga need waenlasedki naesed ei olle. Se on jo algmist ülle kõige mailma, ni kangel kui päike paistab, kõige rahwa ja kõige keelde seas, kus mehhed sünniwad, se pruuf olnud, ja jäeb ka selleks. Kui 1812mal aas-

tal Prantsuse rööwli wäggi wiesaea tuhhande mehhega Wenne ma sisse tulli, kōik ärrapõletas, risus ja tappis mis ette juhtus, olli meie kõigest ommast rahwast armastud keiser Aleksander sures kurwastuses selle üle, et temma wäggi sel korral mitte kōik kous ei olnud; sest üks suur jaggo olli Türgi maal Türgide, ja teine Some maal Rootsi wasto. Ommas sures mures meie parrast, läks meie armoline wallitseja kirrikusse, et seal taewa Issaga, kelle pole meie iggaüks ennast peame pöörma, kui meie hädda suur on, nõu pidada. Kirriko ukse ees seisib üks wanna halli habbemega Wenne tallopoeg. Se astus Aleksandre wasto ja ütles: Kulik suur keiser! Minna näen sedda jo emalt, et üks raske murre Sinno selget silma näggu seggab. Arra farda ühtigi, meie kōik olleme mehhed, ja meil on tuggewad pojad; anna meile agga lubba ja sõariistad kätte, ja waenlane kaub So silma alt kui pihho ja põrm. Meie helde Aleksander panni kae temma õlla peale ja wastas tassase hälega: Tännan sind wanna mees, sinno kange ja kõwwa ueso eest; kui teie kōik sedda wisi mõtlete, kui sinna praego rägid, siis on Zummal omma abbiga meie pool, ja waenlane tulleb sia omma hauda ot-sima, ja läks selle peale kirrikusse.

Luige Laus olli nisammassuggune mees, kui se Wenne tallopoeg. Ka temma ei olnud arg, agga ta südda sullas ta rindus ja fastis ta filmi, et ta wanna seitsmekümne aastane issa omma waesuse sisse ilma temma

abbita piddi mahha jäma; emma olli jo sur-
 nud. Et ta ni waene olli, et ta omma wan-
 na issale mitte mõnda rublat rahha ei wõdi-
 nud jätta, se teggi temmale ni paljo murret
 ja temma süddame ni raskeks, et temmal ööd
 egga päwa rahhu ei olnud. Temma kahhe
 aastase sällo murdsid hundid, temma kasso
 kaera põllo raiskasid kulla lojused ärra, nenda
 et temmal siis muud ühtigi ei jänud, kui
 temma lapselik armastus omma issa wasto,
 ja se olli ni kange, et selle wasto ühtigi ei
 sanud. Issa olli temmal se kõige armsam
 inimene siin ilma peal, ja sellepärast mõtles
 ta iggapiddi, mil wiisil ta temmale mõnne rub-
 la rahha wõiks sada; agga kust waene sol-
 dat rahha saab, ja se waewas tedda. Ühhel
 õsel, kui needsammad mõtted jälle temma peas
 keerlesid ning temma hund seggasid, läks ta
 südda korraga fergemaks, sest mõtte olli mõt-
 teldud, ja nõu petud.

Ühhel õhtul tulli ta sallaaja issa jure. Wan-
 na Luik istus pimmedas toas, kui wanna
 waim, ning sojendas omma külmi käsä kolde
 äres. Temma paljas pea ja temma pitk wal-
 ge hadde läikisid kui kōddo pu pimmedas; ta
 ei pannud tähhelegi et laus temma selja
 tagga seisiz. Terre õhtust, issake! — Wan-
 namees põris ennese äkkiste ümber ja was-
 tas: Terre tullemast, mo armas poeg! Sinna
 ollid õige praego minno mõttetes. — Ja
 minna olin omma ihho ja hingega sinno ju-
 res, issake. Isto mahha; kas tahhad süia?
 Ei holi, issake, mul on nüid rikkam perre-

mees, kui sinna olled; kunninga aidad on leiba täis. — Minna, pojoke, mõtlesin praego, kuhhu ommetigi sinno luud liikmed üksford mahha sawad. — Ikka Zummala õnnistud mulda, issake; mis se mailm muud on, kui üks määrato suur kirrikoaed, kus meie issa issade luud fondid maetud on. Agga kus mo Abram nüid on? Olgo kus tahhes, issake, egga ta kaddund ei olle. Sinna, mo pojoke, lähhad minnust nüid ka ärra kaugele male, minno õnnistus olgo sinno jures, Zummal juhhatago sulle sinno teed. Ärra te mitte luige nimmeele häbbi, ärra te mitte, mis sa tahhad, sest meie tahtmine ei kõlba iggakord, waid te mis kohhus on, ja te sedda õigeste, siis mõistetakse ka sinnole õigust. Sinna elled äkkilise melega, mo poeg, sedda jätta hopis mahha; ärra aja mitte omma kange kaelust tagga, anna ikka järrele ning olle sannawõtlik. Kui sind asja peale sadetakse, olle karme, ja te kõik, mis sind kästakse, hea melega; olle ikka auus, tõsise kele ja puhta kaege; kunninga wits on kibbe, hoia ennast selle eest. Olled sa siis iggapiddi üks õige mees, kelle peale wõib lota, kül sinno pealikud sedda ärramärkawad ja sind hoidwad, ja Zummal lasseb sinno kae hästi kaita.

Tännan issake selle õppetuse eest, need sõnad jäwad ello otsani minno süddamesse. Agga issake, minna tullin sinno jure ühhe asja pärrast nõu piddama, kule mis mul sinnoga räkimist on. Meie hulgast on üks rekrut jo kolm päwa jooksus, jo minna tean, et ta läne

murro nidul meie heina künes warjul on. Sinna issake pead nüid peäliko jure minnema, ja sedda temmale ütlemä; tedda tuakse sealt siis ärra, ja sinna saad kaksümmeend wiis rubla. — Zummal hoidko mind pojoke nisugguse rahha eest, kus teise innimese werri külges on, wastas issa. — Se on tössi kül, ütles poeg, nuhtlust temma saab, agga se nuhtlus polle jo weel ni ränk; agga sedda faumine temma ärrajäeb, sedda möda kaswab fa temma nuhtlus pääw päwalt, ja mötle ommetigi issake, kui kurja te peal temma on; temna peab ennast nüid wargusega ehk rõwimisega toitma, ja wimaks wõetakse tedda ommetigi finni, ja siis on ta koggoni otsas. — Noh, kui sa sedda kõik ni hästi ärratead, mo poeg, siis anna sedda issi ülles, wastas issa. — Ei mitte, issake, se ei lähhä korda; wata: meie olleme soldatid, ja nüid on sõda aeg, meie peame kui sõbrad ja wennaksed ühhe teisega ellama, ello ja surma polest wõitlema ja kui minna nüid sedda ülles annaksin, hakkab temma mind kiusama ja wihtama, ja wõib mulle paljo kurwastust tehha.

Minna tahhan siis temma jure minna, wastas issa, ja temmale heaga ütelda, et ta omma kōhha peale taggasi lähhäb. Ei mitte issake, temma on üks kõrowa süddamega mees, ütles laus, näeb temma sind emalt tulleswad, mötleb temma, et sa temma ello kallale tulled, ja lassib sinno mahha kui ühhe jännese poja, enne kui sa weel ta liggi saadki. Mötle agga, mis kurja te peal temma on, ja kui ras-

ke pattodega temma selle elloga omma hinge koormab, ja issiennast ja omma hinge huffab, ja sinna issake, wõid tedda selle õnnetuse eest faitsta, kui sa õiglane mees olled.

Se assi seggab mo mele hopis ärra, ütles issa pahha melega; se olleks parrem olnud, mo poeg, kui sa polleks koggoni mo silma ette tulnud, minna polleks siis sest ühtigi teadnud, ja mo südda olleks rahhul olnud. Ma tahhan sedda asja õse järrele mõttelda, saab siis nähha, mis hommiko sünnib. Gae siis Zummalaga, issake, minna lähhan nüid jälle omma teed, ütles Laus, andis issale kät, ohkas forra õige süddame põhjast ja läks uksest wälja.

Wanna luit istus weel hulga aega omma paiga peal, suur tühhi ja kolle tubba ja temma seggased mõtted, ollid temma seltsimehhed. Siin, mõtles ta issienneses, ollen ma omma lapsi, poisid ning ka mehhe põlwe ellanud, ollen siin rõmo ning ka kurwastuse päiwi näinud, agga ni raske polle mo südda weel olnud, kui ta nüid on. Poeg, poeg, sinna juhhatad mind üht rasket ja werrist teed minnema, ütles ta tassase hälega ja ohkas raskeste. Temma aeg läks iggawaks, ta tõusis ülles ja läks õue; õhto läks jo pimmedaks, süggisene tuul lahutas ta pitka walge habbeme laiale, paksud pilwed kaisid taewa al, ja üks kaarnas lendas temma toa kattuse peale. Se ei to mulle head, ütles wannamees, läks tuppa, lükkas toa ukse kinni ja panni pibo peale tuld, agga se ei maitsnud; ta heitis sängi põhkude peale, agga hund ei tulnud temma

filmi, ta mõtles risti ja pöigiti selle asja peale, mis wiisil ta sedda kõige parremine mõiks teha; pealiko jure minna ja selle waese innimesele waewa teha, ei tahtnud temma. Kui ta seddawisi kõik mõtted sai läbbi mõttelnud, jõudis koit wälja, koido walgus paistis wana toa ukse prao wahhelt sisse ja walgustas temma tubba. Wannamees tõusis ülles, pidas, nenda kui igga ristiinnimese kohhus on, omma hommikuse palwe, läks siis kaapsa aeda, murdis ühhe sure kaapsa lehhe, panni mõnne solase kalla lehhe sisse, wõttis leiwa kannika kaenlo alla ja läks läne murro nidole. Kui ta omma küine liggi sai, kulis ta ühhe kollina küines, ja näggi ka kohhe ühhe soldati püssi küine seina wahhelt omma wasto läikiwad. Wanna kuik kohkus sedda nähhes, kargas ühhe jämmeda pu tahha ja ütles: Urjah! kurjateggija, se on jo püsti mõrtsukas; se on jo weel hullem kui hunt, se ei lasse elawat hingegi ennese liggi. Se assi teggi wanna kuige süddame õige kurwaks. Mis ma nüüd teen? mõtles temma; minno hea nõu läks foggoni raisku. Lassen minna tedda selle kurja te peale jäeda, siis polle mul ennesel hinge rahhu, ja temmast saab mõrtsukas, ja parrandada ei wõi ma tedda ommetigi, sest ta ei wõtta head nõu; pean siis ikka poja sõnnade järrele teggema. Ta läks siis pealiko jure ja andis ülles, et seal ja seal kohtas üks soldat pelgus on. Pealik satis mõnned omma meestest sinna, nemmad leidsid tedda nimmetud heina küines, wõtsid mehhihese käs-

file, siddusid temma kâed selja tahha kinni ja wiisid tedda ärra. Et kôik tedda armastasid, siis kahhetsefid nemmad wägga, et se noor mees nisuggust üllekohhut olli teinud; sest se jooksi olli — meie Łaus isfi. Wanna Łuigele sadeti kaksümmeend wiis rubla. Temma ei teadnud sedda, et se temma omma poja wallo rahha olli, ja siiski olli se rahha ni wägga temma mele wasto, et ta tedda nähagi ei wöinud; jubba se teadus, et se ühhe teise mehhe wallo rahha olli, waemas tedda.

Teisel hommikul widi waene Łaus wäe wallina ette, kus ta omma nuhtlust pididi sama. Waene mees wärrises neid keppa nähhes, mis temma selja peale pididid katki peksitud sama. Temma olli ikka üks hea, sõnnakulelik laps omma wannemate wasto olnud, ja auustas igga wanna innimest; kôik kes tedda tundsid, armastasid ja kiitsid tedda, ja ei olnud ülleülitse tännini weel witsa ragu temma ihho peale sanud. Temma rided kisti nüid seljast mahha, ja ta hinge abhastus selle hirmo pärrast olli ni suur, et werri temma ninnaft kui hallikast wälja purtsas, ning pallus ommas süddames Zummalat, et temma, mele armas taewa Issa, temmale jõudu annaks, sedda wallu omma armsa issa heaks kannatada.

Selle peale astus pealik wäe wirade ette, ja laskis täie hälega temma üllekohtuse teo etteluggeda, ja ka sedda nuhtlust, mis igga mees saab, kes sest wandest, mis ta wandunud, wäetenistuses omma sündimise ma eest omma ellu jätta, ei holi. Nüid hakkati tedda

nuhtlema ja ni raskeste, et igga hobi al temma õrn nahk katkes, ja temma ilmasüita werri pitki selga mahha tilkus. Raks sadda wiiskümmend hopi kannatas temma ärra, siis langes ta werrise selja ja wesiste filmega põlwili mahha, ja tännas Zummalat, et se wallus nuhtlus nüid möda olli. Selg põlles küf kibbedaste, ägga ta südda olli rõmu täis, sest temma isfal ollid nüid kakskümmend wiis rubla rahha, ja kegi ei teadnud, kuidas se luggu olli. Ägga wanna rahwas ütlewad: Kus on teggiäid, seal on ka näggiäid. Üks teadis ommetigi sest asjast, ja se ei wõinud sedda kannatada, et nisuggune aumäärt asse lause häbbiks pididi jäema, ja räkis sedda pealikule ülles. Ka wanna Luik sai sest asjast omma süddame walluks teadust; ta õhtas, nuttis, löi käed ülle pea kokko, ja waewas ennast õõd ja päwad. Se mõtte, et ta nüid isse omma armsa poja werre waenlane olli, et ta isse tedda ni kibbeda kiusatuse alla saatnud, se rõhkus temma hinge rahhu kuulmata omma alla, ja ei lahkund temmast. — Oh minna waene mees, oh minna waene mees, kus leian minna omma hingele jälle rahhu, kuuldi tedda allati hüidwad. Minna ollen üksi, kui üks wanna ärrakuinud pu kõrge mäe otsas, kelle oksad kanged tuled mahhamurdnud, ja kes omma nõrga juurde peal weel tuigub ja wimist rammu ajab. Kas siis minno waewapäwad weel lõpnud ei olle, wõi peawad nemmad nüid diete hakkama? — Sinna, mo taewane Jessa, kes sa risti peale panned, aita tedda

ka kanda; kergita sinna isfi minno süddame wallu; juhjata mind sedda lühhemat teed minno haua äre, ja lasse mind mo halli pea ja kurbastud süddamega sinna sisse langeda, — seal on rahho!

Mõnned päwad peale sedda olli kindrali jures suur sõmaaeg, kus paljo suri härrasid omma prauadega ning hulk wäe pealikuid kous ollid. Sõma laua äres sai mõnda rägitud, ja wimaks langes jut ka lause peale. Üks neist härradest küsis: Mis eest sai minnewal näddalal üks noor soldat ni kanged nuhtlust? — Koerad sawad ikka koera wisi roki, wastas kindral. — Se mees polle kül ühtigi kurja teinud, ütles maijor teiste seast. — Agga mis eest teie siis minno rahwast ilma süita pinate? küsis kindral. — Temma teul olli kurri näggo, ütles maijor, agga temma teggo on wägga au ja fidowäart. — Minna ei sa teie juttust arru, auus maijor, ja ei mõista, kuidas teie tedda ühhe fido tõ eest ni kangede wõdite nuhhelda, ütles kindral. — Sedda ei wõinud kegi muud teada, kui temma isfi, wastas maijor, ja minna sain alles eila sedda kuulda, et temma wanna seitsme kümne kuu aastane issa wägga waene on; poeg tah-tis issale mõnne rubla rahha sada, agga kust waene soldat rahha saab? Sellepärrast läks ta siis kolmest päwast pelgu, lastis ennast jälle leida, pettis issa, pettis meid kõiki, kannatas tuggewa süddamega kanged nuhtlust, ja teie isfi saatsite wanna luigele laskum-mend wiis rubla.

Kindrali näggo läks selle jutto peale segga-
 faks, ning ütles: se on jo üks wägga immelik
 ja auuwäärt luggu; nisuggust meest polle meil
 weel olnud, kes omma wannemate heaks om-
 ma werd ja omma terwist kalliks ei pea. Ni-
 suggune luggu sündis üksford ka Saksa maal,
 agga nisuggused mehhed on kõige rahwa seas
 ikka arwad, ja nisuggusid mehhi tulleb auus-
 tada; sellepärast peame selle peale mõtlema,
 mil wiisil meie temma kurwastut süddant jälle
 nattokest rõmustada wõime. Mitmed neist
 prauadest ja preilidest hakkasid halledaste nut-
 ma, ja iggatsesid kõik laust nähha sada.
 Kindral satis kohhe temma järrele; tedda to-
 di, ja üks noor, sirge ja täie kaswoga mees
 astus sisse; temma näggo olli walge kui lum-
 mi ja kõikide silmad langsid temma peale.
 Kuida so nimmi on? küsis kindral. Luige
 laus. Kui wanna? Kaks kümmed kaks aast-
 tat. Kas sa jo kaua wäetenistuses olled?
 Kuus nädalat, wastas laus. Ja selle lüh-
 hikese aja sees jõudsid sa jo ni paljo kurja
 tehha, et sa ni raskest nuhtlust said? — Laus
 löi silmad mahha ja kumad pissarad tilkusid
 temmal filmist rinde peale. Kindral watas
 halledaste temma filmi ja ütles: Arra nutta!
 Wata, minna ollen sinno issa wasto üks
 waene mees, minnul ei olle mitte nisuggust
 poega, kui temmal; nisuggusid mehhi armas-
 tame ja auustame meie. Meie teame jo kõik,
 misuggune mees sa olled; astu liggimale
 luik, ja lö mulle kät, minna auustan sind.
 Laus astus liggimale ja panni omma kae

kindrali kätte. So käsfi wärriseb jo, ütles kindral, kas sa jo jälle kurja te peal olled? Ürra wärrise, mo poeg, kõnni agga ikka sedda teed, mis peal sa olled, kül siis sinnust mees saab. Säh, jo minno käest, wallas temmale klasi wina, ja andis lihha ja leiba wina peale. Sinno näggo on ikka weel ni walge, kui minno laua linna! Ürra holi sest, kül Se, kes sinno rindu nisugguse süddame annud, sulle jälle terwist ja rammu annab, ütles kindral eddasi ja hoidis lause kae õige sõbralikul wiisil ommas käes kinni. Selle peale andis se armas ja helde kindral käsku, et kello wiis kõid wallin kous peab ollema.

Kello wie aeges läks ta kõige omma wõeraste ja pealikutega ja laus nende keskes, wallina ette sellesamma kohha peale, kus laus nuhhelda sai ja ütles täie hälega: Kuulge armsad sõamehhed! Siin Zummala silma al ja teie ees, tunnistan minna, et luige laus ilma süita nuhtlust sai. Mis ta teggi, sedda teggi ta lapseliko armastuse pärrast omma issa heaks, sellepärrast olgo se kibbe nuhtlus, mis ta ni mehhiselt kannatas, temmale mitte häbbiks, waid auuks, ja minna tunnistan sedda teie ees, minno pojad, et nisugguse innimese käsfi, kes omma wannemid nenda auustab ja armastab, kui laus, kes wallust ei holi, kes omma werd omma issa heaks kalliks ei pea, kes nenda Zummala ja innimeste meleheaks ellab, et nisugguse käsfi siin ilmas ikka hästi saab kaima. Selle peale hüidis se armas

kindral: Luige Laus! Siin, kus sinna omma wallo ja waewa läbbi näitasid, kui suur sinno lapselik armastus omma isä wasto on, siin selle kōhha peal, kus sinno ilmasüita werri jooksis, anna mulle weel kord kät, et kōik näwad, kuida minna sind auustan. Luit, sa olled mul armas! Selle peale pōris kindral ennast pealikute pole ja ütles: Minno armsad ja ausad pealikud, minna pallun teid, kandke selle mehhe eest murret ja hoidke tedda, ja panni seddamaid wiiskümmend rubla Lause kōbbarasse, ja kōik wōderad ja pealikud pannid iggaüks ka ni paljo kui kegi jõudis, nenda et meie Laus korraga rikkaks mehheks sai, sest temma kōbbara sees ollid jo kaks sadda ja kahheksakümmend rubla pabberi ja hōbbe rahha. Kōdikide soldatite filmad läikisid peas rõmo pärrast, et neid nenda auustakse, ja iggamees ihhaldas nüid Lause asemel olla. Lause süddame ajas se suur rõõm ni laiaks, et ta rinnad kitsaks läksid ja sõnnad temmal kurku läkkatama jäid. Mis so wigga on? kōssis kindral, rāgi pikkamine, se on sinno hea tō palk, mis so süddant nüid täidab; sinna olled ennast kuulsaks teinud, paljo innimesi sawad nüid sinnust rākima, ja sinno nimme auustama. Laus seisus nüid kui üks laps Jōulo laua äres, kus kōiksuggu illusad asjad peal on, ja watas suurte filmega ennese ümber; temma südda olli rõmu, temma kōbbar rahha täis, ürikese aja eest ei olnud temmal weel ühtigi, ja se teggi tedda otsekui uimaseks. Wimaks langes ta kindrali jalge ette põlwili mahha, tännas tedda kōige selle helduse ja

selle sure auu eest, ja pallus ennast omma issa jure lubbada. Kindral lubbas tedda kolmeks päwaks foju.

Laus tulli nüid foju. Temma wanna issa istus küirus pengi otsa peal, küinarnukkud põlwele peale toetud, temma tubbaka piip maggas pörranda peal, egga maitsend temmal ennam; temma südda olli ni musta kurwas-
tust täis, kui temma toa seinad musta suitsu täis ollid, ja süggawad ohkamised lendasid temma rinnust wälja. Leno, Lause wenna naene, istus omma lastega nurkas ja nuttis, kui Laus röömsa näoga nende ette astus ja neid terretas. Wanna issa kargas omma ist-
me pealt ülles, hakkas temma kaela ja hüldis omma süddame wallo sees: Poeg, poeg! mis olled sa minnoga teinud? Sinna tappad mind! Sinna petsid mind, ja minna issi saatsin sind hukkatusse sisse. Oh minna waene, õnneto issa! Sind pinati, sind waewati, ja minna saan rahha selle eest. Kas peaks Zummal nisuggust pattu kül weel andeks andma, ehk nisuggust süid leppitama? Mis ma teen selle werriise rahhaga? Ta hirwitab kui kurri waim omma hambid minno wasto. Wata, seal ta nurkas on, seal ta wahhib mo filmi kui tont. Ei minna temma liggi ei lähhä, temma waewab mind ööd ja päwad, ja on ni ränk minno hinge peal kui kaljo. Minna ei tahha tedda! Päästa mind sest waenlastest ja anna mo süddame rahho taggasi. Oh Laus, Laus! miks waewad sinna mind ni raskeste. Menda räkis wanna Luif, nuttis fibbedaste kui üks

laps, ja kumad pisarad langsid temmal filmist möda halli habbet mahha.

Lause südda sullas ka temma rindus ja wessistas ta filmi. Anna ennast rahhule, armas issa, ütles ta, ja kui watas omma filmi, mis ta wanna issa hinge hädä märjaks olli kastsnud. Sedda rahha, mis sinna ni werri-seks nimmetad, wöttan minna taggasi, ja siin on sulle kaks sadda rubla rõmo rahha, ja kah-heksakümme rubla annan minna Lenole ja temma lastele. Wanna kui watas Lause peale peast jalloni sure filmega ning küssis immestledes: Mis rahha se jälle on? Mis wiisil sa sedda olled kokko sanud? Kas sa selle eest ka omma ihhu ja werd andsid? — Ei mitte isfaks, wastas Laus, ja räkis temmale ülles, kuida ta sedda sanud, nenda kuida se meil teada, ja lissas weel jure, et se tühhipaljas wallo, mis temmale ni paljo auu ja rikkust saatnud, jo unnustud on. Kas sa siis mõtled, wastas issa, et minna sedda ial wöin unnustada, mis sinna minno pärrast olled kannatanud, mo poeg, ja kui kalliste se au, mis peale sa ni sureline olled, maksetud on? Pool kolmat sadda ränka hopi! Oh minno Zummal, eks se olle üks hinge nuhtlus! Ja mis eest? Ühhe wäikese walge pabberi nartsu eest. Se waewab mind; minno rinnad lähhawad finni, ma pean Zummalat tule kätte minnema, ütles issa sures süddame waewas, ja läks uksest wälja. — Issa meel näitab pahhane ollewad, ütles Laus Leno wasto. Ei olle, wastas wenna naene, agga se luggu waewab ted-

da ni wägga, et ta sest ajast, kui sa wimati koddõ ollid, weel mitte üht õõd polle wõinud maggada. Laus läks nüid ka õue peale, ja püidis omma issa iggapiddi nomida, ennast rahhule anda. Laus, sa olled ifka mo armas poeg olnud, ütles issa, ja olled nüid üllesnaitnud, kui armas ka minna sul ollen; agga wõisid sa sedda mõttelda, et ma rahha peale ni ahne ollen, et ma nisuggust wallorahha rahholise süddamega wõin wasto wõtta? Minna ollen jo wanna ja rammoto, ja kui ma ka nälga surreksin, kellel sest wigga on? Nälga surra wõib kül kibbe olla, agga mõtle mo poeg, kui mitto suurt suggu ja kuulsat meest on weel kibbedamat surma furnud, ja on ka ärraunnustud. — Kas sa kauaks sia jäed? küsis issa. Jäen kolmest päwast, wastas Laus. Jummal olgo selle eest tännatud, ollid issa sõnnad; sinno selts ehk lahhutab minno kurwastust.

Laus olli kolm päwa issa jures, ja nüid tulli kord kätte temmast lahkuda. Jäe nüid Jummalaga isfaks, minna jättan sind nüid Jummalaga pühha tiwa alla; temma meie taewane Issa hoidko ja kaitsko sind igga willetsuse eest, ja lasko sinno ellopäwad rahhoga omma õhto pole weerda. Minna lähhan nüid, agga minno südda ja minno mõtted jäwad sinno jure. Tännan sind, ütles issa, tulle nüid tuppja ja wõttame nattoke leiba. Nemmad läksid sisse, Laus wõttis nüid weel wimast korda leiba issa laua pealt ja hakkas ennast tele walmistama. — Tulle minnoga õue peale,

ütles issa; lange sia mo ette mahha. Laus langes temma ette põlwili mahha; issa panni omma kae temma pea peale, tõstis silmad ülles ja ütles: Issa meie, kes sa olled taewas! Kas sa näed mind siin põrmo sees? Kas sa näed mo süddamesse? Siin ta on nüid weel wimast korda minno silma al; ta lähhäb sõtta, kuhhu mehhi tarwis on, anna temmale siis ka mehhe süddant; ta lähhäb minno eest, omma issama ja omma rigi wallitseja auu eest; minna annan temmale omma õnnistust selle pitka te peale, jätka sinna ka omma heldet õnnistust sinna jure, et ta käsfi hästi käib. Walwa sinna temma ülle, wallitse temma süddant, ja hoia tedda ni kaua kui ta sinno hoidmise wäärt on. Amen! — Wannamehhe silmad ollid wessised peas. Tõuse ülles, mo poeg, ütles ta, ja hakkä weel kord mo kaela ja minne siis Jummalat nimmega. Laus tõusis ülles, hakkas issa kaela ja waotas tedda õige lapseliko armastusega omma rinda wasto. Leno seisis omma lastega nende kõrwas, nuttis kibbedaste ja ütles Lausele ärraminnes: Kui minno Abramit näed, ütle temmale, minna pallun Jummalat temma eest, ning sowin temmale Jummalat õnnistust. Nende Jummalaga jätmine olli halle. Laus läks. Issa satis tedda due wärrawõst wälja, watas tedda takka järrele ja hüidis: Laus! põra ennast ümber ja näita mulle weel kord omma näggu; minna ei näe sind ennam, agga kül se sind näeb, kelle pärralt sa olled. Ella ikka temma mele järrele. Laus wõttis emalt weel küh-

bara peast, kummardas maani issa wasto, põris metsa káno tahha ja — kaddus. Issa õnnistus jäi temmale seltsimehheks.

Enne ei olnud nenda kui nüüd, kihhelkonna ja wallakolijid, kus tallorahwa lapsi Jummalasõnna ja ramatut tundma olleks õppetud; agga wanna Luif olli siiski üks wanna tark mees, tundis kirja ja õppetas ka omma poegi. Kui poistel aega olli, piddid nemmad ramato kallal istuma, luggema ja kirjutama, ehk ka muud näppo tööd teggema. Temma ei sallinud sedda, et lapsed ümber hulkusid ja omma aega asjata wiitsid, waid walwas nende üle. — Issa ning perre üllespiddaja olla, polle mitte üks pissoke assi, temma peab nenda kui üks wallitseja issiennese ja omma leiwaliste üle õigusega wallitsema ning hea kombetega nende ees käima. — Sedda wiisi elas wanna Luif, ja temma maja üllespiddamine olli ikka kordas; ta olleks wõdinud ka üks rikkas mees olla, olleks mitte temma ellud majad ärralainud, olleks temmal mitte lojuste surma, wilja ja heina äppardusega wõitlemist olnud. Meed willetsused korisid temma jõudu ja teggid tedda waeseks mehheks; agga siiski olli temma ommas küllas auustud kui üks tark õppetaja ja hea nõu andja. Zättame nüüd sedda wannameest mahha, ja kuleme mis Lausest saab.

Selle wahhe sees, kui Laus issa jures olli, lastis kindral nimme kirjadest ülleswõtta, kuhhu Abram, Lause wend, olli sanud, ja sai teada, et ta jo nelli aastat Tallinna laewa-jao

selfsis, meie tuttawa Tuuwikese peal, maddru-
seks olli, — ja kui nüid Łaus jälle omma
wallinasse taggasi tulli, küssisid pealikud, kus
ta tenida ihhaldab, kas ma wöi merrewäe
seas? — Temma ihhaldas merre ellu, selle-
párrast sadeti tedda selle laewa peale, kus tem-
ma wend Abram olli, ja anti ka laewa pea-
pealikule, kedda meie ka jo tunneme, teada,
misuggune mees Łaus on, ja tedda wöeti
hea melega wasto. Agga Łaus ei teadnud
sedda, et temma wend Abram ka sellesamma
laewa peal olli; tamma iggatses agga selle-
párrast laewa tenistusse, et omma wennaga
ehk kofko sada. Wennaksed ollid jo terve
päwa ühhe laewa peal, agga et seal peale kue
saea mehhe ollid, ei sanud üks teist nähha,
wöi ei pannud ka üks teist tähhele. Oh-
to pole laskis laewa peapealik neid omma kajuti,
se on omma laewa kambri tulla, ning ütles
wannema wennale: Wata selle refrudi filmi
ja ütles mulle, mis sa temmast näed? Wennad
tundsid nüid ühhe teise ärra. Łaus! hüidis
wannem wend, Abram! hüidis norem, ja
hakkasid römoga ühhe teise kaela, ja Łause
rööm olli ni suur, et ta filmad wet täis jooksid.

Armastage ja aidake ühte teist kui wennad,
ütles pealik, teie ollete sõamehhed, ja need pea-
wad iggapiddi ühhe teise eest seisma. Meie
rahhoag pitkale ennam ei ulata. (Sinna
Abram wötta tedda nüid omma wallitsuse
alla, ja öppeta tedda merre tenistust tundma,
ja laskis neid siis minna. Łaus olli alles
ühhed náddali päwad laewa peal, kui jo mid-

dagi juhtus, kus ta wõis üllesnâldata, mis hing temmal sees olli.

Üks noor laewa kirjutaja istus ühhel hommikul üllewal laewa âre peal ja watas linna pole, sinna pole kus temma sündimise koht, kus temma isä maja olli, kus ta ülleskaswand ning kus ta ni paljo rômopâiwi omma lapse põlwes olli ellanud, ning ütles isfienneses: Zäge nüid Zummalaga isä ning emma, wenedad ning ded, suggulased ning sõbrad! Zäge Zummalaga röömsad kohhad, kus ma nores põlwes mängisin ja murreta kaswasin. Minna lähhan nüid, ja Zummal üksi wõib sedda teada, kas tullen weel ial taggasi, wõi mitte. Nenda mõtteldes istus temma halleda melega, selg wasto merd, ja kuiwatas omma filmi. Temma al järgmise korra peal, lasti korraga üks suur tüf lahti, teiste laewadele tähhendusiks, et peawad ankrud ülleswinnama, purjud lahutama ja merrele minnema. Sest hirmsast koggemata paugust ja kängest põrromisest kohkus poisike ni wägga ärra, et ta ristfelliti merresse kukkus. Meie laus, sure jõe liggidal sündind ja ülleskaswand, ning sellepärast märka hästi ojuda oskas, kargas kohhe, ni pea kui ta näggi, et mehhi ke merrega sures tüllis olli, ja et wessi tedda jo hakkas põhja kiskuma, üllalt kõrgest temma järrele sisse, sai tedda karmust finni ja piddas tedda ni kaua wee peal, kui abbi tulli. Kõik kiitsid lause julget teggu, sest temma pitkendas selle läbbi selle nore mehhe ellu, ja sai krono polest wiiskümmend rubla.

Lausel olli jo nores põlwes julge ja meh-
 hine südda; temma kulis hea melega, kui
 wannad targad innimesed fest, mis ollid kuul-
 nud ehk luggenud, juttu ajasid, ja kui ta üh-
 hest aumäärt ja julgest teust kulis rākiwad,
 siis rōmustas ta ennast selle ülle ni wägga,
 et ta südda kumaks lāks, ta palged punnasid,
 filmad läifisid, ja rōdmsa hālega hūidis: Wa-
 ta, se olli mees! Misuggune tahhan minna
 ka olla! — Ta olli ühheteistkümnne aastane
 poisike, kui temma emma ühhe wanna kadde-
 da kangro naese kāest ühhe wiggase lehma
 alwa hinna eest ostis; agga siiski ei jõudnud
 emma sedda lehma ühhe forraga ārramaksa,
 ning jai poolwiet rubla weel wõlgu. Kangro
 naene mõtles, et se lehm temma kätte ārra-
 lõppeb; agga Lause emma arstis lehma, lehm
 hakkas parranema, sai terweks ning hakkas
 rammu wõtma. Muid lāks kangro naese sūd-
 da kaddeaks, temma hakkas kahhetsema, et
 ta omma lehma ni alwa hinna eest olli ārra-
 annud, ning hakkas tedda taggasi kiusama.
 Ta tulli ühhel õhtul Lause emma jure ja üt-
 les: kui sa tulleswal nāddalal mulle mitte kōif
 lehma rahha ārra ei maksa, siis on meie kaup
 katki, ja minna wōttan omma lehma taggasi.
 Laus kulis sedda pealt ja hakkas fibbedaste
 nutma. Temma wannemad ellasid sure maante
 āres ühhe sure illusa kōrtsi liggidal, kus ken-
 nad saksa toad ollid, ja kus paljo teekāijaid
 saksu sees kāisid. Kui Lausel aega olli,
 kāis ta kōrtsi jures, aitas hobbosid lahti wōt-
 ta, neid jota ja olli iggapiddi tekāijatel ab-

biks, sai sedda wiisi mõnne koppika rahha, ja wiis sedda emmale lehma maksuks.

Ühhel süggisefel õhtul, kui jo pimmedaks hakkas minnema, tulli üks suur tõld, nelli hobbust ees, selle kõrtsi ette; nelli noort harrat astusid tõllast ja läksid kõrtsi õmajale, ja üks neist olli tohter. Peale sedda kui need saksad sõnud said ja jo kaunis pimme olli, tulli se tohter ukse ette, kus meie wäike Laus ka weel alles olli. Härra kutsus omma kutsarit ja ütles: Mart, näita nüid et sul mehhe südda on, ja to mulle üks surno pea-luu, firriko aed on siinsammas liggidal; mul on sedda tarwis, ja saad hõbbe rubla selle eest. Uijäh, auus härra, saatke mind kuhhu tahhate, ma lähhan teie kasso peale iggasse kohta; agga nüid õ aeges firriko aea peale minna, ja sealt surno pea luud tua, sinna on ennam kui mehhe julgust tarwis; ei minna sinna julge minna. Laus kulis sedda pealt, astus härra ette ja ütles: Härrake, andke mulle se rahha, minna toon teile selle surno pealuu. Härra watas temma filmi, hakkas naerma ja ütles: Sesuggune rot; sinna olled mul se õige toja. Õige tõeste härrake, minna toon teile; meil on praego weel suur härja pealuu aeatelwa otsas, sedda tõin minna mullo firrikoaea takka metsa ärest, ja se olli kaugelt raskem, kui innimese pealuu ongi. Härra naeris nüid poisit jutto peale weel ennam, kutsus teised härrad ka ukse ette, näitas Lause peale ja ütles: Wadake! se poisike tahhab mulle sedda pealuud tua, mis mul ni tarwis on, ja minno

Mart ei julge mitte sedda tehha. Kule pois, kui sa tood, siis anname sulle iggamees hõbbe rubla, ütlesid härrad. Mitto tükki ma siis pean toma? küsis Laus. Ühhe ainsa, wastasid härrad. Agga to sa, ärra sa petta meid. Noh, eks ma siis to; egga ma ilmas ellawa innimese pead ei to, ma toon ikka ühhe, mis jo ammogi surnud on, ja seal on neid jo kül.

— Minne siis Jummalala nimmel, ütlesid härrad, meie anname sulle latternaga tulle jure. Laus wõttis latterna kätte ja läks omma teed.

— Kui ta nüüd kirriko aeda luukambri sai, ja ühhe pealuu wõttis, kulis ta kolleda hälega kui ma alt hawa seest hüidwad: Pois, lasse mo pea rahhule! — Kül m wärrin käis ülle Lause ihho, agga ta ei kohkund; ta watas agga ümber, egga näinud keddagit, kõik olli wakka ja pimme kui haudas. Ta wiskas selle pealuu taggasi, ja ütles: wõtta siis, kui ta sinno on, löi risti rinna ette ja wõttis ühhe teise; agga ta kulis seddasamma käsku teist korda, ommetigi märkas ta ärra, et se sesamma jo kord kuuldud hää olli, ning wastas: Minne, minne! egga sul kaht pead ei olnud, et sa jälle jo karjud, ja läks selle pealuuga ärra. Mattuke maad ärraminnes, kuffus wae ne pois ühhe hawa peale mahha, ja kustutas selle läbbi omma tulle latternas ärra. — Kui pois kõrtsi eest ärraläks, ütles tohter teiste härradele: panneme mütsid pähhä ja lähme temma järrele; pärrast pois lähhää arraks, siis wõime temmale ommetigi appi minna. Memmad läksid, peitsid ennast lukambre tahha

ärta, ja üks neist tahtis poisi julgust katsuda ja hüüdis kolleda hälega need sõnnad. — Kui Laus kõrtsi ette taggasi tuli, ollid härrad jo ees, kiitsid ning melitasid tedda, andsid temmale selle lubbatud rahha, andsid temmale saia ja saatsid ta koju. Laus läks nüüd ennam lennates kui jookstes koju, andis rahha emma kätte, ja ütles sure rõmoga: Emmake, siin on rahha! Maksa nüüd lehm, ja jäeb weel üllegi.

Pois! kust sa ni palju rahha olled sanud? küsis wanna Luik. Laus rakis nüüd ülles, mis wiisil ta sedda olli sanud. Issa püstis rahha tasku, läks kõrtsi jure ja ütles: Kusad härrad, minno poeg tõi need nelli rubla hõbbedat koju; temma on weel liig noor, et ni palju rahha digel wiisil olleks wõinud kokko saada, sellepärast ihhaldaksin minna wägga teada, kuidas se luggu diete on. Härrad selletasid wanna mehhele ärra, et ta sedda rahha nende käest digel wiisil olli sanud, kiitsid temma poega ja ütlesid: Sest saab mees, kes sulle au teeb, wannake, ja selle eest, et sinna ni dige mees olled, ja selle järrele kulad, kellel au ennam ja armsam on, kui rahha, anname sulle weel ühhe hõbbe rubla; olle nüüd meiega rahhul. Wanna Luik tännas, läks rõmusa süddamega koju, ja nende lehme makso murre löppis.

Sedda on ikka kuuldud, et heast seemnest, kui ta hea mä sisse langeb, head wilja tulleb; sedda wiisi olli luggu ka Lausega. Issa walwas sure hõlega temma ülle, rakis ning lugges temmale ausa meeste auteggudest ette, ja

selletas temmale sedda ka ärra, ja nisuggused juttud sünnitasid auteggude juurt poisikese südamesse, ning nenda tulli se siis, et Laus est üks wägga hakkaja mees sai. Nenda olli ta üksford jälle mõisas korrak; mõisa dues sündis korraga suur kisa ja karrin, sest üks kulla koer kiskus üht tüddrukut. Waene laps kufitas põlwili mahha, et koer temma paljid jalgu ei saaks lõhki kiskuda; koer rebbistas hullul wiisil temma ridid, ja tüddruk karjus kõigest wäest appi. Emal seisid kaks mürisepa, raud labbidad käes, agga ei julgend liggi minna, waid karjusid sure hälega: hul koer! hul koer! — Ni pea kui Laus sedda kulis, ja näggi et koeral tüddruko ülle wõimus olli, polnud seal üks aeg, waid jooksis ülle pea ja kaela tallist, kus ta parrajate olli, wälja, ja olli kui tuul koera kuflas kinni, rõhkus tedda mahha ja lastis ennese põlwili koera kaela peale. Koer olli tuggew, ajas ennese taggumiste jalge peale ülles, ja püidis omma pead poisil alt wälja kiskuda; seal siis kargas üks neist müriseppadest appi, löi koera labbida serwaga ristludest mahha, ja sedda wiisi päsis waene tüddruk koera hammaste wahhelt, ja Laus olli temma päästja.

Laus olli jo merre tenistuses, kui ta ühhel päwal Tallinnas pitki laia ulitsat, omma asju käis, ja üht wäikest linna poisiti üht saksa last hobbose ja saniga kolist näggi koju wiwad. Ni pea kui poisike ümber nurga laia ulitsale keris, kohkus hobbone soldatite trummodest, tõstis sabba selga ja hakkas tuhhat tullist

nelja pitki laia ulitsat lõhkuma. Pois ja laps karjusid hinge wäest, ja sedda hullemine lõhkus ka hobbone, ja kõik rahwas jooksid ulitsa kõrwa. Agga Laus, kes ka seal liggidal juhtus ollema, ei põigand kõrwa; temma näggi kaks noort hinge surma hirmus, ja ei piddand sellepärast siis ka isstiennefest ühtigi luggu, waid kargas kõhhe hobbose ette, hakkas temma ninnasse kinni ja kånis temma pea kõrwa. Hobbone noorskas, purskas, wärrises kui hawa leht ja wahtis Lause filmi, otsekui olleks ta tahtnud küssida: kas sinna se mees olled, kes minnust wõimust sai? — Loom jäi seisema; pois ja saksa laps ollid sest surest ehmatusest ja hirmust jummetand kui surnud. Laus wõttis hobbose su ärest kinni ja tallotas tedda jalg jallalt koju. Lausest sai palju rägitud ja temma nimmi auuga nimmetud. Selle mehhe auteggudest on ülleüldse wägga palju rägitud, kellest minnul agga se wähhem ossa weel meles on, mis ma teile, mo armsad maa sõbrad wõin kulutada. Minna sowiksin sedda kül kõigest süddamest, et meie keskes weel õige palju nisuggusid mehhi saaks sündima ja sigginema, ning se sünniks, kui meie agga wõtaks issi hea kombedega omma laste ees ellada ja nende ülle walwata, ning neid nenda kuida se ülleüldse igga issa ja emma kõhhus on, Jummal meele pärrest ja innimeste auuks kaswatada. Agga kas meie ka teme sedda? Parrako Jummal! Mis näwad, mis kuulwad meie lapsed sagedaste omma wannematest? Se on tõeste üks ärrawastamata pat, et meie

laste wannemad omma lapsi eennamiste kui pörsald kaswatamad; kui agga lapsel middagi köhtus on, se on köik se kaswatamine. Issa kullutab omma rahha köppika ja omma aja körtsis tühja juttu ajades, tubbaka piip ham-maste wahhel, ning teeb ka weel wöлга; tulleb laggund, kattend ja täie peaga tuikudes koju, wannub ja rägib kui metsaline, heidab maoli mahha ja noorskab. Emma on köddo must, soppane ja kassimata, nisammoti ka temma lapsed; riidleb ning söimab, lapsed ei kule Jummalast egga innimestest ühtigi head, ning kaswamad nisugguse kassimata ja pattuse ello sees ülles. Kas peaks se mitte meie rahwale digusega laituseks ja häbbiks arwatud sama?

Laus ellas jo terve aasta rahhõlikult laewa orjuses, agga nüüd tulli kibbe aeg, tulli söaaeg kätte. Türgi wäggi teggi meie ma raja peal liga, risus ja tappis, ja wöttis, mis ees olli, sealt, kuhhu ta ühtigi ei olnud pannud, selle-pärrast olli meie wäggi seal Türgidega rind rinda ja ello ellu wasto kous. Meie merre naber, Rootsi rigi kuningas Rustaw IIImas, teadis sedda hästi ärra, et meie ma wäe polest tühhi olli. Temma, kes jo ammogi meie Tallinna linna ja Tallinna ma peale maias olli, ei möttelnud wastast leida, ja tulli 1790. aastal köige omma merre wäega Tallinna alla ja mötles tedda kui silku omma wörku pürida. Nimmetud aastal surel ristipäwa hommikul läks päike punnane kui werrine kops taewa pürest ülles, ja mitmed julged mehhed näggid tedda wimast korda; kegi ei teadnud, mis enne

õhtut pididi sündima. Agga taewas olli ommas kurwas meles seggane, kül temma ärrateadis, mis pallawat päwa se tähhendas, ja kerged pilwed nutsid taewa al, nenda kui üks helde süddamega emma nuttab, kui ta omma lapsi willetsuses teab.

Barra hommiko hüidis waht üllalt masti kornist: Roots, Roots tulleb! Need sõnnad lendasid kui walf igga mehhe rindu, kõik jooksid laewa lae peale kokko ja watasid pitki silmi sinna pole, kust nende ellotahtja tullemas olli. Laewa peapealik küsis rahholise süddamega: Kas paljo laewu nähhä on? — Seitse laewa, wastas waht; koghhe peale sedda: wiisteistkümmand, ja siis jälle: kakskümmand ja kaks. Polle se weel ühtigi hirmus, wastas pealik. Müid hüidis waht et jo kakskümmand kahheksa, ja wimaks, et jo kolmkümmand ja nelli laewa on. Tallinna al on üks saar, mis Mai sareks nimmetakse, selle sare takka tullid nemmad hulkas walges purjus kui määrato suur hanne karri laggedale, ja linna al seisid agga nelliteistkümmand meie sõdalaewa nende wasto. Se olli kül hirmus, agga mitte Bennelasel; temma peale hirm ei hakka, temma selle järrele ei küsi: kas paljo waenlasi on? Ütle agga: wata seal naad on! ja anna agga wõlli, koghhe on werrine piddo lahti. Temma on jo kõige keelde rahwaga omma rammu katsunud, agga wõimust ei olle weel kegi temma ülle sanud; sellepärast on meie riik ni otsata suur, et ni suurte weel jalgi ühhe wallitseja al sinna peal ei olle olnud. Temma on lõuna

poolt pöhja pole peale nelli tuhhat wersta lai, ja dhto poolt hommiko pole liggi kaks-kümmend tuhhat wersta pikk. Sõida nüid kaks-kümmend tuhhat wersta maad, sõida kaks-sadda päwa ja igga päaw sadda wersta, se kõid on ikka weel Benne riik. Temma on ni määrato suur, et kui meil päike loja lähhäb, siis on meie dhitone taewa illo neil rahwail, kes hommiko pool ellawad, koit. Meie siin heidame maggama, agga nende õ on otsas. Sest se siis tulleb, et teiste rikide wallitsejad kadedusega temma peale watawad ja omme-rigi temmast wõimust ei sa. Temmast ei sa ka kegi wõimust, ni kaua kui Bennelane Bennelaseks jääb, ni kaua kui temma, nenda kuida tännini, kõige peale Zummalaga hakkab. Hommiko kui ta hunnest ärkab, on meie Dnnis-teggija tähhendus ehk märk — rist, se esimeene temma rinna peal. Sellega pallub temma ommale ning ue päwale dnnistust; nenda-sammoti ka kui temma söma laua äre istub, ehk söma laua ärest ülles tõuseb, tännab temma ristiga. Tulleb temma sinno jure, terretab temma ristiga esite omma lojat, ja siis sind, ja seddasamma wisi lähhäb temma ka sinno jurest ärra. Temma hakkab ja lõppetab kõid Zummalala nimmel, ja se on, mis tedda ni julgeks teeb. Nenda olli ka luggu Tallinna al. Bennelane ei hirmund Rootsi sure wäe ees, temmal olli üks kange abbimees, kelle peale temma usk kindel on, kes seal üllewal ellab ja kõid ärranäeb, mis siin al sünnib, ja kes ikka nõrgemale kängema wasto jõudu ja abbi anwab.

Se kutsmata wõeras ei tulnud mitte otamata, tedda odati jo mõnda päwa. Meie laewade peal ollid suredtükkid fangeste laetud, weetündred tükkide wahhel wet täis winnatud, et kui tulli lahti pääseb, wesi liggi ja käepärrast on. Kõik olli walmis, tükki süited põllesid, iggamees panni walge särgi selga, walged püksid jalga; kued ja kubarad wissati kõrwale, et ühtigi ees egga tülleks ei olleks, ja et iggamees ennast lahkestest ligutada wõiks. Seddamaid tulli ka Rootsi liggimale. Kõik walmistasid endid kül surma wasto, agga nende süddamed ollid kindlat julgust täis, otsekui ehitaksid nemmad endid pulma. — Se on tõeste halle ja kolle nähha, kui rammusad, tuggewad ja terwed mehhed ennast nisugguse werrise tõ wasto walmistawad, kus ühhe nisugguse kange waenlase wasto minnes ellusse jäemist lotagi ei olle, ja mehhed ommas julguses pealegi weel otsekui surelised selle peale, et nemmad omma ranga hinge ahastuse sees mehhed on, ja neil on ka õigus selle polest, sest et mees se esimene inimene olli, kes loja käest ilmale tulli. Kui nüid kõik walmis olli, lödi laewa firriko kella, ja kõik laewamehhed läksid pühha kujudete. Wanna halli peaga risti-ussu õppetaja olli nende ees põlwili maas, kõik ollid tassa ja wakka temma ümber, sest iggamees olli nüid waimus Jummalale ees, lödi risti ette ja kummardas. Nüid tõusis se pühha mees ülles, põris ennese rahwa pole ja rääkis waggase hälega nenda: Minno armsad pojad! Minna ollen nüid nen-

de hingede eest, kes praego wimast forda selle pühha kohha peal seiswad, meie taewast Issat, kelle tenistuses minna wannaks ja halliks ollen sanud, pallunud ja neid temma pühha hole alla annud. Temma, kes meid lonud, on ka meie ellopawade ülle arru teinud; sellepärast ärgo kartko kegi, et meil tänna üks walli päew ette tulleb, kus julge süddamega mehhi tarwis on. Seal naad tulleswad! meie ellotahtjad; agga nemmad leiawad meid ees, leiawad mehhi, kedda surm ei kohhuta. Waenlane on suur omma rammo peale, meie sured omma sure abbimehhe peale, sest meie olleme süita, ja temma tulleb meid ommas ahnuses hukkama; agga ilma Jummalaga tahtmata, kelle peale meie lotus suur on, temma meie ülle wõimust ei sa. Minna õnnistan teid selle Jummalaga nimmel, kelle silma al teie siin seisate. Temma pühha warjo alla ollen ma teid annud. Temma pühha tahtmine sündko teiega. — Minge nüid iggamees omma kohha peale, ning wõitelge omma armsa issama ja meie rigi wallitseja au eest. Ja iggamehhe suust kuuldi need sõnnad: Taewane Issa! Sinno tahtmine sündko minnoga; agga süiski pallun Sind: anna mulle kerged hawa, ehk usfinat surma. Iggal pool kuuldi ütleswad: Jäe nüid Jummalaga wend! Kui mind õhto ennam ei olle, siis pallu üks Issa meie palwe minno hinge eest, — ja iggamees läks nüid julge süddamega ja selle kindla lotusega, et agga se temmaga wõib sündida, mis Jummalaga pühha tahtmine on, kelle nimmel nem-

mad omma õiguse eest wõitlewad, — omma surma wasto. Saewaallune läks seggaseks, paksud pilwed koggusid kokko ja matsid päikese ennese tahha, ja tähhendasid, et selle waikse ja tassase hommiko järrele üks walli pääw tulleb. Kõik seisid omma paiga peal; iggamees omma suretükki jures, kõik ni tassa ja wakka ja kõik walge särgi wael; iggamehhe filmis paistis temma süddame tust; hukkatuse tulli läikis nende käes, ja otasid agga kasku peale hakkata. — Tallinnas olli ka jubba karrin ja praggin lahti; tõllad ja wanfred müddisesid ja weersid pitki linna ulitsaid, waesed koddanikud, issad ja emmad, pöggeneesid omma laste ja warraga sure ruttuga linnast wälja ja jätisid ommad ellud ja majad Jummalale hõleks. Teised matsid omma warra kõrwale mahha kuhhu kegi sai; kõik ollid selle sure hirmo ja kartuse läbbi sures mures. Üiggi kahheksakümmend aastad ollid rahho ja õnne sees mõda lainud, egga polnud sest ajast, kui meie Wenne rigi otsata tiwa alla saime, Tallinna maad innimese werri kaasnud; — agga nüid tulli üks walli pääw kätte, iggamees kartis õhtut, sest et teadmata olli, mis ta toma sai. Linna rahwas tullid hirmund ja kohmetand ühhe teise wasto ja küsisid: Mis meist saab, kui waenlane male tulleb? Meie wäggi on liig nõrk temma wasto panna; temma wiib meid soutomaks ärra omma male. Regi ei tahtnud Rootslase terrawa künthe alla langeda, ja sellepärrast olli nut ja häddakaebamine otsata.

Sedda möda jõudis Rootsi wäggi pitkamine kui kurri ilm liggimale. Nende peapealik tahtis omma laewu ühte hunnikusse kogguda, et meie wäikest merre wägge ühhe hobiga merre põhja upputada; agga Wennelane ei otand ni faua, waid ni pea kui Roots ni liggidale jõudis, et meie kulid temma selga ulatasid, laskis meie merre wäe peapealik, admiral Sitsakow, werre lippo ülestõmmata, ja kõi meie laewad tõusid hinge ja puhhusid tuld, suitsu ja surma waenlase wasto. Rootsi poolt olli sesamma luggu. Tükide mürrin olli ni kange, et laewad wärrisesid, mailm pörrus, taewaallune kohhas sest waljust paukumisest ja raksumisest; tule õhk kumas sest kangest pallawast, merri punnas werrest, linnud ja kallad põggenesid mailma otsa ärra, ja kõi mis silma nähha olli, uppus otse tulle ja suitsu sisse, ja ses paksus suitsu pimmeduses ollid mehhed rängaste ello ja surma wasto wõitlemas.

Sedda wiisi möllades läksid kahheksa tundi möda, ilma et se hukkatuse tulli olleks waikind. Waenlane olli sureline omma rammo, Wennelane omma õiguse peale, ja kumbki ei tahtnud järrele anda. Pealikud jooksid iggasse kohta ja karjusid: Anna wallu, ja anna wallu! Hawatud, kelle käd ehk jallad purruks lastud ollid, wingerdasid omma hädda sees maas; hawatud ja purrustud inimeste kehhad ollid hirmsad, werri, hüddi ja sissikonna tükkid liwerdasid iggal pool jalge al. Püssirohho suits olli laewade sees ni paks ja pallaw, et inimmesed läkkatasid; mürrin, kárrin ja kissa ni

márato, kui olleks kõik maailm siin paikus huffaminnemas olnud. Agga kõik se ahhas-tus ei jõudnud veel Bennelase süddant nõr-gutada. Maddrused laddusid pitki laemu nenda et pead suitsefid otsas püssirohtu ja kulisid tüf-kide jure kandes ja küssisid pealikute käest: Kelle pool wõit on? — Taewane kõhhus on veel kous, ei polle õigus veel mõistetud egga otsus antud, wastasid need; olge agga kármed ja árge andke járrele.

Waatke, nenda on luggu sõas, ja arwake sest, mis ello sõamehhe ello on; ellago ta ted-da me ehk merre peal, ta on ikka ránk ja raske. Sõamees lähháib meie eest wálja, ja meie jáe-me rahhoga koku, agga mis head teme meie temmale? Sellepárrast, minno armsad sõbrad ja luggejad, árge põlgage soldatit! Olgo ta omma ehk wõeras, wõtke tedda ikka hea me-lega wasto; andke temmale ommast waesufest, ni paljo kui jõuate, ja árge mõetke mitte kad-deda filmaga, mis teie temmale annate; tem-ma andis teie eest kõik mis temmal armas olli, — temma andis issiennast.

Nüid hakkame jälle Rootslasest peale. Wi-maks márkas ta ommetigi árra, et ta sure hábbi sisse jáeb, ning panni sedda wägga im-meks, et meie wáike merre wäggi ni kangeste ja wallidaste temma sure wáe wasto jõudis panna. Temma lotus, linna úlle wõdimust sa-da, kaddus nüid hopis, ja hakkas tagganema; agga sai ka ikka veel tuld ja rauda wasto filmi. Misuggust nalja temma ennam ei taht-nud, hakkas põggenema ja láks sure kurjuse,

hääbi ja hammaste firristamisega omma teed. Tulli hakkas nüid kustuma, fange tükkide mürrin löpma, suits lahkuma ja merri waikima, agga taewaallune wuhhises ja kohhas weel sest kängest pörrutamisest, ja wessi wahhutas punnast wahtu; innimeste liikmed ja purruks lastud kehhad ujusid temma sees. Üks suur Rootsi sõjalaew wõeti wangi, teine põlles ärra. Se olli diete hirmus, kest merres wee peal üht nisuggust tullist mägge nähha. Rõik laewa rahwas pöggenes üllepea ja kaela patide sees ärra. Üks wäike poisike, ühhe laewa pealiko poeg, kes ka sureks ja kuulsaks mehheks pididi kaswatud sama, olli üksi laewa peale mahha jänud; temma wäetima issa olli ka jo walmis ja maggas merre põhjas, ja tedda ei tulnud selle sure rutto sees, kus iggaühhel is-siennesega teggemist kül olli, kellegil mele. Temma olli selle sure mürrina eest alla laewarumi lainud, ja seal laewa purjude wahhele kui üks wagga loom, maggama jänud, ja ei teadnud sest ühtigi mis ülle temma pea sundis. Pallaw suits ärratas tedda wimaks hunnest ülles; ta jooksis ülles laewa lae peale, agga ei olnud ennam innimese hinge nähha; surma hirm ajas tedda ühhest kohhast teise, agga kuskil ei leidnud temma kindlat paika. Tulli wõttis nüid wõdimust, kõik tõrwatud laewa kōied, purjud ja mastid ollid lama tuelles. Riikrite läbbi nähti sedda õnnetomat last põlwili mahha langewad, ja kääkesed taewa pole ülles sirrutawad; wist pallus ta omma sure hirmo ja hädda sees Zummalat. Tulline pallaw ei

annud temmal ennam kussagil olla, ta lastis ennese laewa taggumisest otsast kõiest kartstast möda alla wee liggidale, istus sinna wiimse jalgpu peale, watas armetoma näoga iggale pole ümber ja otas päästmist; agga kes wõis seal aidata, sest et iggal filmapilgul odata olli, et laew wasto taewast lõhki lähhäb. Mõllemate laewa otste sees on üllal sured haugud, kust ankro kõied läbbi käiwad, ja mis tinnaga woderdud on; ni pea kui nüid se tinna ja tõrw sest kangeest pallawast suilama hakkas, jooksis se temma kaela. — Waene emma! kas wõisid sa sedda, kui sa tedda omma rinna otsas ja ommas sojas sülles ellitasid, kül teada, et sa omma last nisugguse hirmsa surma wasto kaswatasid? Sa ei näe tedda temma kibbeda surma hädda sees, ja näeksid sa tedda, mis ütleks so helde jo ärras südda so sees? Anna ennast rahhule, waene õnneto emma; kõik need, kes siin wõitlesid ja langesid, ollid emma pojad, kõiki on emma rind toitnud, kõiki emma armastus armastanud; se on jo ikka seddawisi olnud, et sõdda innimesi raiskab. Waene willets watas weel halleda filmega iggale pole ennese ümber, ja kui ta ka nüid kussagilt abbi ei näinud tulleswad, langes ka temma merresse, kuhhu jo mõnni mitto sadda meest enne tedda ollid langenud. Rohhe peale sedda sai tulli püssirohho kambre, kus peale sadda tündert püssirohtu ollid. Se olli se kõige hirmsam, mis merre peal ial wõib sündida, ja mis innimese film ialgi merre peal wõib nähha. Range püssirohhi ajas laewa hirmsa kollinaga lõhki,

tõstis tedda wee seeft kõrgesse ülles ja pillas tedda tükkiks ja tombiks nisugguse kangusega laiale, et kõik taewaallune tuld täis olli. Kauagi pärast sedda keritas weel kange wuhhin pilwedes ja merri kohhas hirmsaste. — Igga wagga, tassase waimoga inimene küsib: Helde Zummal, mis se nüid olli? Mikspärast olled sa omma inimestele, kedda sa heaks olled lonud, ja kes sinno pühha tahtmise järrele ühte teist peawad armastama, sedda wõimust annud, omma taewa al ni paljo kurja tehha? — Nõdder inimene! Kas se siis Zummala süi on? Se on meie omma ahnus, kes kui kõige willetsuse emma, ni paljo kurja ilmale sünnitab; sellepärast ei sowi meie omma ligimesele ühtigi head, waid tahhame sedda kõik isfi sada.

Kui se suur mürrin ja kährin mõdas olli, olli kõige Wenne laewade peal suur tännoandmine Zummalale, ja kõik lin olli kui üks suur pulma maja. Iggas majas olli nüid lust ja rõõm; igga koddanik, igga perremees leidis ommaksed, leidis omma warra raiskamata, kellegil ei pudund middagit. Wennelane hoidis ja warjas sedda omma rinnaga. Oh Wenne-lane! Kes sind tunneb, se au sulle annab.

Teisel hommikul peale sedda mõllamist, kui kõik laewade peal olli ärrakorristud ja jälle korda säetud, satis meie merrewäe peapealik Tuuwikest, kes kõige kergem ja karmem minnema olli, ja kes eissel wallopäwal ka mitte wiimne ei olnud, waenlase järrele tähhelepannema, kuhu pole ta läks. Tuuwi-

kene olli eila ka mõnne kibbeda matsõ sanud, agga neist ei holind temma, waid laotas purjud kui linno tiwad laiale ja läks ni wallu-
faste eddasi, et merri suitses. Temma peapealik olli alles hinges ja terwe, temma ei kannatanud sedda, et waenlane ni kassinaste nahka jättis, temma tahtis weel kord temmaga rammu katsuda ja näidata, et Wennelane Wennelaseks jäeb. Tuuwikene lendas kõigest wäest, agga temma peapealiko melest ei olnud ta weel karmas kül; temma kannatus lõppis, ta laddus pitki laewa eddasi ja taggasi, säedis, andis käsku, ðerus kassa ja hüidis: Lasse lahti! Anna jõudu! Anna jõudu! Tuuwikene koggus omma jõu kokko ja temma minnik olli nüid otse linno lendamine. Agga kõik kes tedda nüid weel näggid, näggid tedda wimast korda, temma willets läks nüid hopis teistsuggu matsude wasto; ta ei tulnud ennam taggasi, ta läks omma hauda; se karmas minnik olli temma wiimne.

Päike olli jo õhtusse jõudnud, kui ta kaks Rootsi laewa kätte sai, seddamaid nende wahhele läks, ja kohhe olli ka eilane tülli ja mürrin jälle lahti. Se julge süddamega pealik tahtis wägga üht neist laewadest wiggaseks lasta ning tedda ärrawia; agga kas siis innimese tahtmine ikka ka nenda sünnib, kuidas temma sedda tahhab? Selle kange ja pallawa mürrina ja karrina sees, kus üks laew kahhe sure laewa wasto wõitles, löi meie Laus omma pealiko jallust mahha, ja kohkus selle läbbi ni wägga ärra, et ta ka sinna sammasse paika

mahha langes. Mis se olli? küssis pealik. Se ollin minna, auus härra, minna ei wõinud teid muul wiisil hoida; wõatke se kuul, mis praego selle masti sisse läks, olleks teid rapnud. Tännan sind, Luik, ütles pealik, et sa mind surma lõuge wahhelt olled päästnud, kü ma sedda meles pean. — Tükid mürristasid ikka weel kangeste ja kulid lendasid hulludes ümber peade ja hawasid Turwikest rängaste; agga Rootsi laewad said ka omma ossa ja se riid olleks pea selletud olnud, kui mitte kange tuul ei olleks tõusnud ja laewu laiale pillanud. Tuul läks ikka kangemaks ja merri ülleannetomaks; päwatähhe wiimne punna kustus õhto pool taewas; paksud pilwed katsid taewast kui musta linnaga finni; pimme õ laotas kui kurri kaarnas ommad mustad tiwad wuhhinal ülle merre ja upputas kõik omma pimmeduse sisse ärra. Ei olnud tähhekest taewas nähha, kange torm katsus omma rammu, merri paisus ja laenetas hirmsaste, ja üks kerge illus sõjalaew lendas õ pimmeduse ja kess laenete hukkatuses wahhelt kui üks merrelind wallidaste ja ikka wallidaste eddasi. Range torm puhhus laiaist suust hukkatuses tuult, keras merre põhjane ümber, ning hulgas kui üks hundi karri masti kõiede wahhel, ja murdis ja fiskus kuhhu ta rammu hakkas; laened pihherdasid wahhutes wee sees ja rõhkusid kõige omma wäe ja raskusega waest laewa ühhest küljest teise omma alla, ja jälle ujus temma nende alt wälja, jälle püidis temma nende kaotawa nõu eest ärra-

põggeneda, ja se laew olli — meie waene, waene Tuuwikene. — Merri tantfis surma tantfu, kurri torm ajas ühhe laene teise selga, weretas ja lõhkus neid ühhe teise wasto nenda et merri tuiskas. Nüid on piddo lahti, merre põhjas on pulmad ja meid odatakse peiopoifiks, ütles pealik, ja watas lattra tulle paistel suurte silmadega sedda pimmedat ööd.

Seddawisi wennis se pitf ja pimme õ hirmo ja kartuse sees möda. Waesed, õnnetomad laewamehhed, märjad ning külmad kui kallad, otasid wärrisedes koitu. Koit hakkas wimaks taewa al paistma ja näitas neile nüid nende õnnetust kõige omma surusega. Walge läks kül suremaks, agga taewas seggasemaks; merri mustemaks ja tuul kangemaks; ei olnud kusagil pool laewa nähha, mis neile olleks wõinud appi tulla. Range torm murdis sure masti poleks, mis Rootsi kuul wiggaseks löi, tulli sure pragginaga üllalt mahha ja wiis kaksteistkümmend meest ennesega merre põhja, ja need õnnetomad ollid need esimesed surma osfad, kedda merri ellusalt ärranelas. Kõik kohkusid sedda hirmust asja nähhes. Ratti kistud kõied lehwitasid wihhinal, purrustud purju räbballad loddisesid kange tule kâes, laewa kerre räggises kõikis omma liikmetes laenete wahhel ja solane wessi kees igga prao wahhelt kui sõela läbbi sisse; ei mõjund innimeste rammo merre ja tormi rammo wasto, ei olnud abbi kusagilt lota. Hirmo ja kartusega näggid nemmad emal sured kiwui otfad kui deluse hambad laenete wahhelt wahho

seest nende wasto hirwitawad ja omma osa otawad. Merri kees ning kohhises nende wahhel, ning hirmutas laewamehhi liggimale tullemast. Kõl pannid need waesed kõigest ommast wäest wasto, et nende laew kiwvide otsa ei saaks, agga parrako Zummal, nende jõud ei ulatand seal, kus ennam kui innimeste jõudu tarwis olli; fange torm ning laened ajasid neid wäekaua nende haua äre. Laewa tagumine ots juhtus wasto kiwwi, ja temma raske tüür, ränga raud ahhelate külges, fargas kui sulg ommast abbadusest wälja. Range tuul keritas tedda nüid kui hõõwli laastu, wiskas tedda ühtepuhku kollinal wasto kiwwa ja wessi tikkus sorrinal sisse. Laewamehhed näggid ärra, et naad sure willetsuse sisse sawad, jooksid hulga kaua laewa lae peale ülles, ja kes sinna jõudis, se weel hinge jäi; kõik säedus olli lõpnud, iggamees otsis kurwa silmega kindlat kohta, et weel omma ellu hoida. Ühhe hirmsa laene kohhin olli joemalt kuulda, kõik löid filmad hirmo ja hädadaga sinna pole, kust nende hukkaja kurja melega ikka liggimale tulli; iggamees hakkas laewa kõidest tuggewaste kinni ja kõik otasid fange hirmoga, mis neist nüid piddi sama. Se laene paisus ommas melewaldas kui kurri waim ikka suremaks, pihherdas ennast fange kohhinaga ikka liggimale ja liggimale, tõstis laewa kõrgesse ülles ja wiskas tedda nüid kui mäe otsast kõige omma raskusega hirmsa kollinaga ühhe kiwwi otsa. Laewa põhhi, tuggewast tamme puust ja fangeste rautud, raf-

sus purruks kui munna foor, laew langes kül-
 leli, ja temma esimene ots kaddus kui wälk
 laenete sisse ärra. Suredtükid, kulid, laekad
 ja kõik laewa asjad weersid prigginal ja praggi-
 ual onimast kohhast ärra, ja saea wieteistkümnne
 mehhe ello, kes al laewas ollid, kustus kor-
 raga kui küinal ja kõik langsid omma külma
 hauda. Laewa taggumine ots paistis weel
 kui üks pero tungal, mis kustumas on, wee
 seest wälja, ja tulletas üllejäänud laewameestele
 mele, et neilgi parremat lota ei olle.

Kui se esimene ehmatus mödas olli, andis
 laewa pealik käsku, mõnned palgid ja lauad
 kõidega kokko siduda et üht parwe sada, et
 kui wiimne hädda kätte tulleb, mõnned mehhed
 parwe peale wõiksid farrata, ja ni kaua kui agga
 ial wõimalik omma ellu hoida. Mehhed hak-
 kasid ka kohhe peale, ja selle tõ, hirmo ja kar-
 tusega lõppis ka se pääw. Öhto hakkas jälle
 pimmedaks minnema, merri kohhas raskeste,
 õ olli musta pimmedust täis kui haud, tuled
 ajasid kõrged weemäed wasto laewa, mis kord
 ülles kõrgesse tõusid, kord jälle alla merresse
 langsid, ehk mühhades ülle laewa läksid, agga
 ümber lükkata ei jõudnud nemmad tedda en-
 nam, egga sanud ülleüldse temmast ennam jag-
 gu, sest et ta nüüd kiwwide wahhele rõhhtud
 finni seisis. Paksud uddopilwed tõusid merrest
 kui suits korstnast, pilkane pimmedus mustas
 kõik ümberkaudist, ei olnud maad egga tae-
 wast nähha, mailm olli otsekui kaddund, — ja
 selle pilkase pimmeduse sees läks merri korraga
 põllema, waene Turwikene maggas ellawa tulle

sees; pimme õ läks walgeks päwaks, nenda et iggamees ühte teist wõis nähha ja ärratunda, ja kohhe jälle langes kõik musta pimmedusse taggasi. — Helde taewane Jäsa! Mis se olli? hüidsid laewamehhed kohkund. Se olli pitkne, ja kohhe selle järrele kuuldi ränka mürristamist taewa al, walgud walgendasid ja sihhisid pilwedes, mürristamine raksus ja weres hirmsaste ja kolledaste üle merre ja temma wiimne weermine kollises alles, kui jo teine weel rängem ning hirmsam mürrin teine poolt wasto hüidis. Range wiim ei sõelund, temma wallas taewast mahha, otsekui olleks ta tahtnud merd ärraupputada; merri ning taewas ollid ridus. Waesed laewamehhed seisid tulle ja wee wahhel ja räkisid ühhe teisega: Ei nisuggust ilma weel polle nähtud, ei nisuggust õõd weel ellatud. Õ olli pitk ja kolle, waesed rahwas ei sanud puhhata, ei soja egga leiwa suutait suhhu omma tullist nälga kustutada. Märjad ja külmetand wärrisesid nennimad kui hawa lehhed, ja ilmas ei tahtnud se kurri õ lõppeda; agga nende rammo ja wäggi olli lõpnud. Wässimus, hunni, külm ja nälga ollid nende waewajad; üks katsus ühhes teine teises nurkas omma liikmid sirrutada, agga ikka andis merri külma leili takka peale; kõik otasid sedda pitka ja iggawat õõd lõpwad, wiimaks lõppis ta ka, nenda kui kõik lõppeb. Koit läikis jälle kui tulline penar taewa ja merre wahhel ning sünnitas uut päwa. Pääw koskus kül walgemaks, agga ei rõmustand ta meie waeste merremeeste süddant, waid tähhendas

neile nende eilist hädä jälle ette. Päike pais-
tis korra pilwede wahhelt, agga kaddus seal-
sammas jälle nende tahha ärra, otsekui ei
tahtnud ta nende õnnetust nähha. Waesed
innimesed watasid kurwa melega ühhe teise
filmi ja küsisid ühhe teise käest: olled sa ka
weel hinges, mo wend? On sul ka weel
jõudu ellada?

Kuulge mehhed! ütles laewa pealik: Siin
meil ennam jāmist egga abbi innimestest lota
ei olle, kui Jummal iski meid immelikult ei
aita; jāme meie sia, siis meie surma käest ei
pāse, sellepārrast on siis parrem, et meie en-
did jaggame. Üks hulk mingo parwe peale,
ja kui nemmad Jummal meele pārrast on,
kūl temma neid siis maale wiib; teine hulk
lāhhāb pati, sest se on jo üks puhhas, kus
meie omma hinge anname, kas siin ehk ema-
mal. Kes siis parwe peale tahtwad minna,
need jātto Jummalaga ja mingo temma pūhha
nimmel eddasi. Rahheksateistkümmed meest
teggid, kuida pealik nõu andis, fargasid parwe
peale ja hakkasid jo parwe laewast emale lūf-
kama, kui jo sealsammas suur õnnetus sündis.
Kolm meest juhtusid parwe ja laewa wahhele
ja said sealsammas purruks rōhhutud; teist
nellik meest nelas üks laene ärra, nenda et
neid kēgi ennam ei näinud, ja selle peale lāks
parw laewa ärest ärra. Õsine mūrristamine
olli kūl waikind, agga torm mōllas weel ikka
ja merri olli kurja wihta tās, ja wiis need
ūllejānud ūksteistkümmed meest kangeste ed-
dasi, agga neid õnnetomaid ei nähtud en-

nam kaua, nemmad kaddusid pea laenete wahhele ärra.

Pealik watas kiikri läbbi ja ütles süggawaste ohkades: Neid ei olle enam! Nemmad on nüid seal, kust kegi weel polle taggasi tulnud; nende surma hirm on nüid mödas, nüid tulleb furd meie kätte omma õnne katfuda. Minna enam sia ei jä, kes minno seltsis ennast Zummala hole alla tahhab anda, se tulgo minnoga pati; kes tahhab jäda, se jägo. Selle peale läks pealik pati, ja sured weepissarad weersid temma palgid möda mahha; ta nuttis halledaste omma armsa Zuwwifese pärrast, kelle peal ta ni kaua ja ni paljo õnnelikuid päiwi olli ellanud, tedda ni sure willetsuse sees nähhes, ja et ni paljo hakka-jaid mehhe poegi temmaga ollid otsa sanud. Ta nuttis kui üks helde süddamega emma, kes omma ainust last hauda panneb, — ja nüid tikkusid ka kõi kolmkümmend kahheksa meest temma järrele pati, märjad ja liggund ja kellegil ei leiwa suutäit suhhu wõtta, sest kõi leib olli laewa rumis süggawa wee al, kuhhu kegi liggi ei sanud. Kõi läksid kurwa melega pati; fange tuul puhhus ifka weel rāngaste, ilm olli pakfus uddus, merri kohhas ning laenetas hirmsaste, ja wihma wallas kui oawarrest, kui nemmad padi laewa ärest lahti lükkasid. Wõtke mind ka liggi! hüidis üks hāal üllalt laewa taggumise otsa pealt. Se olli Lau s. Temma teadis kus kohtas kapteni kajutis kaks puddelit wina ollid; temma läks wee alt läbbi, tõi neid ärra, ja ka ühhe kot-

tikese sees mõnned naelad kuivatud laewa leiba. Rõõkide süddamed läksid sedda nähhes rõõmsaks. Pealik kiris laust temma julge süddame pärrast, wõttis tedda pati, ja iggamees sai mõnne tilga wina ja pallofese leiba süddame kinnituseks. Rõõk tannasid Zummalat selle sure õnne eest, heitsid risti rinna ette, andsid endid temma pühha hole alla ja sõudsid rõmoga eddasi.

Kui naad nüüd terve päwa otsa hulga maad said läinud, ja ilm ning merri ikka weel ühte wiisi kurja wihha täis ollid, nenda et iggamees kurwa süddamega ümber ringi watas, küsis kapten tüürmani käest: Mis raske murre sinno hinge peal waewab? Mis kurwad mõtted sinno pea otsaessist kortsu tõmbawad, wanna mees? — Wanna tüürman istus kõige selle aja süggawa mõttete ja süddame kurwastuse sees padi äre peal, ja wastas nüüd kapteni küsimise peale raskest süddamest ohkades: Kuulge wennad! Meie assi lähhab seddawisi kuida ta praego on, hopis raisku, meie paat on wägga rängaste rahwast täis, ja käib sellepärrast wägga süggawaste. Tulleb õ peale, siis ei wõi meie ennast selle waljo ilmaga koggoni wee peal piddada, waid lähhame kõik ühhe korraga merre põhja; meie peame katsuma temma koormat fergitada, ja sedda peame teggema, enne kui pimme tulleb, meie peame üks wiis ehk kuus meest wälja wiskama. Rõõk kõrkusid ja kõhmetasid neid hirmsaid sõnnu kuuldes ni wägga ärra, et kül m wärrin nende lude ja liifmete läbbi käis. — Se jut on kül

hirmus ja kolle, agga tüürmanil on õigus. —
 Urge kohkuge ühtigi, ütles tüürman ja hak-
 kas sedda asja liggimast tähhendama ütteldes:
 Meil tulleb nüid üks walli mäng ello ja surma
 wahhel mängida. Meie kõik olleme mehhed,
 ja minna se kõige wannem teie hulkas ollen
 nisuggust piddu jo ennegi näinud, sellepärast
 kuulge minno nõu: On se Zummala tahtmi-
 ne, et meie sia peame surrema, kuhhu meie
 siis temma pühha tahtmise eest wõime pögge-
 neda? Sellepärast peab se siis iggal ühhel
 meie seast ükspuhha ollema, kas meie tanna
 ehk home omma hauda langeme, kaht surma
 ei surre jo kegi. Meie peame siis liisku heit-
 ma, minna issi ka teie hulkas, agga meie kap-
 ten olgo sest killast lahti. Tahhate teie mind
 siis lapses tehha, tüürman? hüidis pealik
 waljo hälega. — Ei mitte, auus kapten, was-
 tas wannamees, teil on õigus ellawatele käsku
 anda, agga siin on surm meie wallitseja, ja meie
 ülle on nüid üks surem pealik, kes meie ülle
 kohhut mõistab, sellepärast olge rahhul; se
 luggu mis meil nüid ees on, ei pudu teiesse.
 Teil on weel raske wastamine eisse päwa pär-
 rast ees. Wadate sinna kiwwide wahhele! Sin-
 na ta jäi, teie armoke; agga meil ei olle üh-
 tigi wastamist. Kapten jäi waid omma süda-
 dame kurwastuses, ja tüürman rakis eidas:
 Meid on siin kolmkümmend ja kahheksa meest,
 minna pannen igga mehhe jauks ühhe kah-
 hekoppiko tükki kühbarasse, ja tõmman wie
 rahha peale noa otsaga ühhe risti, need on
 siis meie ossarahhad; iggamees wõttab siis

Kübbara seest ühhe rahha, ja minna se kõige wannem teie hulka, wõttan kõige essite; kelle ossaks siis üks nisuggune märgitud rahha saab, se lähhab sisse.

Selle peale wõttis ta omma ning teiste taskudest kolmkümmend ja kahheksa kahhekoppiko rükki ja tõmmas kõikide silma nähhes wie rahha peale noa otsaga süggawad ristid, panni neid teiste hulka kübbarasse, seggas hästi läbi ja ütles: Siin on nüid meie kohtomõistuse otsus, ja iggamees teadko, et se Zummala kohhus meie ello ja surma üle on, ja et se, kedda ta tahhab hoida, hoitud, ja kedda ta tahhab pärrida, temma pärralt on. Nenda räkis se julge süddamega tüürman ja kõik watasid halleda näoga üks teise filmi, süggawad ohkamised tõusid nende rinnust, ja üks küsis otse teist kääst: Kes peaks meie hulka se esimene ollema?

Nüid wennad! ütles wanna tüürman, wõtame kübbarad peast ja heidame omma taewa Issa ette palwes põlwili mahha, sest temma tulleb nüid meie üle kohhut mõistma, ja iggamees tundis ommas süddames, et se assi muul wiisil ei wõinud sündida. Kõik ollid tassa ja wakka, egga polnud muud kuulda kui merre kohhin, tule wuhhin ja rasked ohkamised.

Wanna auuwäärt tüürman langes nüid põlwili mahha ja kõik teised temma järrele, ja kõikide filmad ja süddamed tõusid sel pühhal filmapilgul, mil ello ja surma üle piddi mõistetud sama, taewa pole. Ei olnud neist weel kegi ni sures süddame abhastuses Zummalat

pallunud kui nüid, iggamees mõtles et nüid
 temma wiimne ots käes on. Wanna tüürma-
 ni halli pea otsa ees hiilgasid sured higgi til-
 gad, temma silmad ollid wessised; temma ei
 olnud ommas süddames ennam selle mailma
 loom, waid olli jo kõiges ommas hinges tei-
 ses parremas ilmas, sest ta mõtles kõrwaste,
 et temma kui selle ossarahha nõu andja, ka
 selle esimese rahha saab. Meed kurwad kõh-
 metand näud temma ees, uddune ilm, kange
 tuul ja laenetaw merri kinnitasid tedda temma
 mõttete sees ja täitsid temma hinge pühha
 waggadusega, ta tõstis silmad ülles taewa pole
 ja pallus täiest süddamest: „Kule meid! Wata
 ommast selgest taewa rigist meie peale, kes
 meie siin sinno silma al põlwili maas pallume.
 Meie ei pallu mitte ilmaliku õnne, helde, ar-
 moline Jummal, olle meie hingedele armoli-
 ne, hallaste meie üle; kinnita meie süddant
 selle wiimse te peal ja õnnista meid meie
 sure hädda sees. Sinno tahtmise järrele ol-
 leme meie ilmale sündind, mehheks sanud, ja
 sinno tahtmise järrele lähhawad nüid muist
 meie seast sinno jure. Sinna näed meid meie
 haua äres, sinna olled meie seast ommad os-
 sad jo wallitsenud, wõtta siis meie hulgast kes
 sul armsad on. Agga, taewane Issa, ärra
 waewa meid, meie olleme jo kül waewas ol-
 nud. Täanno olgo sulle, et sa meile weel ae-
 ga annad, ommad hinged sinno pole tõsta.
 Sinno pühha tahtmine sündko kui kõrges tae-
 was, nenda ka maddalas ma peal ja ka siin
 süggawa wee peal. Amen!“

Nüid wennad, olleme meie walmis, ütles wanna, tõusis maast ülles ja kõik teised temma järrele, seggas rahhad ommas kühbaras ümber, wöttis siis esimese rahha issi wälja, tõstis käe ülles kõrgesse ja ütles tälest süddamest: Siin ta nüid on! Agga mis ta on, sedda teab se, kes iggauhhele temma ossa jaggab. On ta ristiga, siis ollen minna se esimeene, kes teistele teed näitab. Selle peale wötsid ka kõik teised, ja mitmete käed wärrisfid, neid kühbarasse sirrutes. Olge mitte arrad, wennad! ütles tüürman, meie lapse aastad on jo mödas, ja nüid on aeg mil näitame, et meie mehhed olleme, kes surma ees ei wärrise. Ja se sündis siis, et Abram, Mihkel ja kolm wenne meest ristiga rahhad said. Abram langes omma wenna Lause ümber, hakkas tuggewaste temma kaela ümber kinni ja ütles: Minna lähhan nüid, mo wend, ja nüid Jummalaga! Kui so käsfi hästi käib, ärra unusta mo naest ja lapsi! Ei mitte, Abram, wastas sure hingega Laus, sinna olled naese mees, olled laste issa; minna ollen ükfi, minno järrele ei nutta kegi, — tõmmas ennese wenna kaelast lahti, wiskas kühbara paati, löi ristikesse rinna ette ja — merre laene kattis tedda kõikide silma eest ärra. Kõik kohkufid sedda nähhes ärra ja hüidsid immestledes: Laus läks omma wenna eest! Laus läks omma wenna eest! — Oh lüik, lüik! hüidis pealik ja hakkas kibbedaste nutma, nisugust meest kaotades, sest ta armastas tedda. Mikspärrast teggid sa mulle sedda süddame

kurvastust, ütles ta. — Agga Abramil olli sesamma julge südda, temma soontes likus ka soe werri, temma põris ennese Terrase Mihkle pole ja ütles: Mihkel! Minna ei wõi omma wenna hinge peale ellusse jada, sul on ka naene ja lapsed, minna lähhän sinno eest, nenda kui minno wend minno eest läks, ja kui sa koju saad, wi siis minno õnnistust minno naese ja lastele, anna mo wanna isä kääle suud ja ütle: temma jäi omma armsa wenna jure seltsiks, — kargas selle peale merresse ja kegi ei näinud tedda enam. Need kolm wenne meest ollid ka jo omma marga hauda läinud. Paat sai nüid fergemaks, ruum suremaks ja tuul ajas tedda karmeste eddasi.

Agga nüid sündis üks imme, mis ülle kõide innimeste wõimuse käis. Kui meie hädda kõige surem on, kui kegi enam aidata ei wõi, — siis on se, kes kõige kängem ja kõige kõrgem on, se kõige liggem abbimees. Temma kulis merre ning tule kōhinas nende waggade palwed, temma isä wallitses neid ja katsus nende usku, temma teadis sedda et nemmad temma pühha nimmel sisse läksid, selleparrast satis ta nende jure sured lauad, laewa lugid ja tühjäd wadid mis laewa ümber ojusid. Iggauks sai siis ühhe ehk teise neist kätte, ja taewane Issa andis neile rammu ja jõudu neist kinni hoida, ja needsammad laened, mis neid pidid ärranelama, wisid neid läbbi õ ja pimmeduse ikka padi järrele.

Eks olle sest awalikult nähha, et se, kedda Jummal hoida tahhab, häddasse ei jä; sago

temmast mis temmast saab, ikka on se temma ehk teiste parrandamiseks. Hakka agga julgeste ühhe hea töö peale ja loda diete süddame põhjast temma peale, ei sinno töö siis nurja ei lähha. — Selle peale läks ilm waitsemaks, tuled puhhusid ennast tühjaks, merri jäi rahhule ja hingas ommast surest wassimusest ommas otsatomas sures wodis waggaste ja selge taewas watas ennast kui peegli klasis temma filleda pealise sees, egga polnud ennam jälge egga wermet minnewate päwade möllamisest ülle jänud. Taewas ditses ommas hommikus ses illus ja köik olli ni wakka ja waitne, kui polleks ialgi kurja ilma olnud. Päike tõusis ommas pärris taewalikuses uhkuses, kerged pilwed kumasid kui tulle paistel temma ees; päikese paistus kuldas nende äred, walgustas ning sojendas mailma, merri hiilgas sest taewalikust illust, kallad mängisid wee peal, linnud lendasid ülle merre ja meie laewameeste süddamed ollid rõmu täis, et jälle ellawid lo mi näggid. Agga nende pealik, üks tullise waimoga mees, istus sures mures ja raskes kurwastuses, tedda ei rõmustand ühtigi, — ja kui korraga sõa tükkide paugud kangel mõda taewa allust kuuldi mürrisewad, tõusis tulline punna temma palgesse, temma filmad hiirgasid kui tulle säddemed ja ta mehchine südda ärkas kui hunnest. Kuulge! hüidis ta elleda hälega, kus mehhed meestega kous on! Kuulge! mürrin lähhab kangelmaks ja ikka kangelmaks; se on lode pool külges, seal on meie rahwas Rootslasega jälle ridus, ja

minna istun sin kui üks nuttur naene. Oh helde Zummal! mis on minnust sanud, kiskus omma kae lahti ja rinnad paljaks, ja olli diete sures tuskas. Oh Zuwwife! Zuwwife! Ma armastasin sind, miks olled sa mind mahha jätnud? Anna mulle ommad tiwad, et ma sinna wõiks lennata, kuhhu mehhe auu mind hüiab, kuhhu mo hing kippub. Sa ei näe, sa ei tule mind, sa olled kül m pu; minnul on weel hing sees ja närtsin siin kui üks üksik rohho kõrreke pallawa liwa sees. — Andke ennast rahhule, auus pealik, ütles tüürman, halleda süddamega temma peale wadates, södda ei olle jo weel ma peal lõpnud. Se on wist meie Kroonstati merre wäggi, mis te peal Rootslasega kokko juhtus, ja nüid temmale jälle pallawat päwa küttab. Teie polle jo weel wanna, teie päwad on alles ees. Dige kül, sinna wanna õiglane halpea, minno päwad on weel ees, agga need on minno rasked wastamise päwad. Sa näggid kül kus mo wdimus, mo wallisus, mo rahwas, mo laew mis mul tunnaeila alles olli, jäi. Se kõik langeb minno süiks. Minna polle mitte ennam se mees, mis ma ollin, minna ollen nüid kui üks nõrk putk kange marro käes; temma wintso tab, temma murrab mind, minna langen ja ei tõuse ialgi ennam. Oh minno waene wanna issa! Mis ütleb sinno südda, kui sa minno õnnetust kuulda saad? hüidis ta äkkiste ja nuttis kibbedaste.

Mis se on? hüidis järsko üks hääp padist, wadake seal need mustad täppid wee peal!

Need on hülged, wastas üks teine; olleks nüid püssi ollewad, wõiks ühhe laska ja saaks lihha nälja kustutuseks. Mis jut se on! hüidis kolmas, eks teie näe, need on jo innimeste pead. Need sõnnad ärritasid peäliko jälle hinge, ta tõmmas kiikre taskust, watas sinna pole ja hüidis sure rõmoga: Waatke immet! Need on jo kas merre waimud, wõi meie mehhed issi! Ja need naad ollid ka; nemmad tõstsid iggamees kae ülles ja hüidsid tuggewa hälega: Wennad, meie ellame weel! — Mehhed patis ei uskund omma ennese filmi, õerustid neid, watasid jälle sinna pole ja küsisid üks teise käest immestledes: Kuida wõisid nemmad endid selle pitka õ otsa waljo merre peal hinges piddada? Ja nemmad ollid tõeste needsammad, ollid priksed ja terwed. — Agga kes kaitses, kes hoidis neid merre hukkatuse eest? Se olli Se, kelle peale nemmad lootsid. Kas sa tunned tedda luggeja, kes sind ni hästi ärratunneb? Hoia ennast siis temma pole, loda temma peale ja ärra kurwasta tedda kurja teggudega, siis temma sind ei jätta. — Paat pöördi nüid nende õnnetomate wasto, ja iggamees tahtis essimene olla, neid pati tõmmata, nende rõõm olli suur, et kõik wiis meest alles hinges ollid. Minna terretan teid, teie Jummalast mulle taggasi antud, ütles peälik rõõmsa süddamega. Teie ollete nüid Jumkala käest otsekui ueste ilmale sündind; sest temma walwas teie üle, ellage siis temma mele järrele. Selle peale langsid nemmad patis põswilli mahha ja andsid omma

hoidjale kõigest hingest tänu. Pealikul olli weel nattoke wina ja leiba hoitud, ta andis siis mõllemist ni hästi neile kui teistele nattoke süddame kinnitust. Jlm olli nüid waggane ja merri tassane, ja päike paistis lõune poolt taewa alt diete sojaste; neid pandi päwa kätte puhkama ja uinusiid moggufaste maggama. Päike jõudis jo õhtusse, kui nemmad need röömsad sõnnomed kuulsiid: Wadake, kus ma paistab! Ma, ma! hüidsiid kõik röömsa süddamega hunnest ülles ärkades. Nemmad jõudsiid ma äre, kui päike alles kaunis kõrges olli. Se koht kus nemmad male said, kahheksateistkummend wersta siin pool Kroonstati linna, olli üks merreäärne illus ning õitsew heinama. Linnud lirrisesiid pude latwes, lõõtesed laulsiid taewa al, ja kuffed laulsiid ligidal küllas; teine poolt wennis külla karri üle mäe kajo pole ja karja poisikeste sarwe häled kõllasiid metsas. Maggus lilleste hais lehtas ümberkaudo, kündjad kündsiid wäljade peal, — ülleüldse kõik mis nemmad siin näggid ja kuulsiid, melitas nende meelt ja rõmutas nende süddant. Nemmad ollid omma tundmise polest kui lapsed, kes ühhe illusa ue titte sawad; nende kõhjud ollid tühjad, agga nende süddamed ollid rõmu täis, nemmad ollid nüid omma waewa khusatusest pääsnud. — Wata, kuidas innimesed siin ellawad! räki siid merremehhed issikeskes, nemmad ei tunne surma hädda, ei sõa hirmu egga merre hukatust, ellawad waikest, rahholist ellu; agga kes teab, kas naad siiski rahhul on? — Paat

jõudis nüid ikka kalda pole liggimale, jooksis kaldasse kinni ja rahwas astusid wälja, põhhi olli nende jalge al nüid kõwwa, ja otsata merri, mis neile ni paljo hirmu ja waewa teggi, jõi nende selja tahha; nende ees olli õnnistud ma, mis kõige lomadele lggapawast toidust ja kattet annab, middagi, mis meie saggedaste tunda ei märka, sest et Zummala õnnistus allati meie silma ees'on. Meie tarwitame sedda kül, agga kas anname selle sure Andjale selle eest ka tännu? — Nemmad, kes ommas häddas ja willetsuses Zummalat tundma ollid õppind, teggid sedda, ja tännasid tedda nüid, kes neid ni immelikult olli hoidnud, sellesamma täie süddamega, kellega nemmad patis omma osfarahha wõtmise pärrast tedda pallusid.

Suur hulk marahwast jooksid nende wasto ning ei jõudnud sedda kül immeks panna, kuida ni paljo innimesi ühhe ni wäikese padiga selle kurja merre peal ennast hinges wõtsid hoida, ja mitmed neist heast innimestest tõid neile, mis neil juhtus ollema, leiba, solasid kassu ja pima. Need õnnetomad kustutasid nüid omma nälga, kuiwatasid endid, puhkasid pari päiwi, ja läksid siis Kroonstati linna, nellikümmend wersta teine pool Peterburri linna, kust meie merrewäe üllem peapealik sedda õnnetust ja Luigede mehhisid teggusid meie sure keisri praua Katarina ette wiis. Se helde süddamega suur ja kulus keisri praua laskis need kaks wenda omma ette tulla, räkis nendega wägga allandlikult ja armolikult, kitis neid

nende auteggude parrast, panni neile omma kâega aumârgid rinda, lastis kummagi wennale sadda rubla hõbbe rahha anda, nimmetas neid tenistusest lahti ja lastis neid koju minna. Nemmad langsid temma ette põlwili mahha, tannasid selle sure auu ja helduse eest, ja Laus ütles: Minna ei lähhä koju, suur keisri praua! Las mo wend minna, temmal on naene ja lapsed; mind ei ota kegi. Minna jäen sind orjama, ni kaua kui mul hinge rindus on. Meed sõnnad ollid wägga selle sure praua mele järrele, temma üllendas tedda underupseriks ning panni tedda omma keiserliko padi peale sõudjaks.

Se ässi sai peagi kõiges Peterburri linnas kulusaks, kõik sured saksad räkisid sest, nimmetasid saggedaste Lause nimme ja ihheldasid tedda nähha sada. Abram läks nüüd koju, Laus satis wanna isfale seitsekümmend wiis hõbbe rubla ja jäi issi uhkesse Peterburri linna ellama. — Temma olli, kuida meie temmast jo teame, iggapiddi üks hakkaja mees; temma olli üks neist meestest, kedda mitte igga mehhe naene ilmale ei sünnita; temma ei holind ei weest egga tullest, ei ellust egga surmast, waid kui üks julge teggo tehha olli, kelle ees üks teine julge mees kohkus, olli Laus essimene seal kallal. Temma olli auus, lahke, julge ja sure hingega mees; et ta kül maddalast soust sündind olli, olli ta ommetigi omma hinge polest kõrge ja sai ka kui üks nisuggune kõigist auustud. Sest igga julge ja hakkaja mehhe teggo olli temma kõige surem uhkus, ja kui üks nisuggune teggo tehha olli, ei kus-

sind temma: Kes mo waewa maksab? Temma leidis omma palka omma töö sees. Temma oskas ka püssiga targaste ümberkäia, olli kange küt, ja läks ühhe ja sellesamma julge süddamega ni hästi jännese kui karro wasto, ja fellele ta omma püssiga tuld andis, se nahka jättis; sellepärast andis pealik temmale lubba jahtis käia, ja ilm arwaste tulli ta ilma sagita koku, temma jahhitask olli ikka täis.

Ühhel õhtul näggi temma, Niewa jõe kallast möda jahhi pealt tulles, ühhe kallamehhe naese wäikeses lootfikus wörgo seest kalle wälja wõtwad. Temma wäike laps istus lootfiko ninna ja suples, rinnuli lootfiko äre seal, omma pissukesel käega wee sees. Emma meel käis kalle peale, ta rõhkus lootfiko ühhe külje peale, sai kalle kätte, agga — temma laps olli kadund. Selle ülle kohkus waene emma ni wägga, et ta kui meletu kummuli lootfikusse mahha langes. Laus näggi sedda, — polnud seal üks aeg, püs ja jahhitask jõe kaldale mahha, ülle pea ja ülle kaela sisse, ja üks kaks kolm olli laps temma käe, ojus temmaga lootfiko jure, panni tedda lootfikusse, ojus lootfiko tagga ja lükkas tedda kalda pole, ja ni pea kui temma jallad põhja ulatasid, hakkas ta lootfikusse finni ja weddas tedda kaldasse. Suur hulk innimesi, suri ja maddalaid, riksaid ja waesid, jooksid jõe kaldale kokko, iggaüks tahtis tedda nähha, iggaüks tahtis temmale kitust anda. Kaks tohtert juhtusid ka seal hulkas ollema, nende tarkuse ja abbi läbbi tõusid emma ja laps jälle hinge, ja Laus

lunnastas jälle ühhe nore ello wee surmast, ja temma südda likus jälle rõmo pärrast temma rindus. Łaus sai nüid jälle Peterburri linnas kōikide, suurte ja maddalate, juttuks. Se luggu tulli wimaks ka meie armoliko sure keisri praua ette. Temma südda olli selle üle wägga rõmus, ja temma oskas ka wägga hästi, sured teud sureste tassuda, ta lastis Łause jälle omma ette tulla ja ütles armoliko hälega: Sinna olled üks hea innimene, Łuik, nisugused innimesed on minno mele järrele; ja ikka nisuggufeks, kui sa tännini olled olnud, siis tahhan ma sind meles piddada. Minna ollen jo kuulnud, mis sa jälle olled teinud ja tännan sind sinno liggimeste nimmel, ja selle sure praua auuks olgo oöldud: temma helde süddame kaste läikis temma selges filmas. Minne nüid Łuik ja olle ikka mees. Łuik läks koju ja sadda hōbbe rubla ollid jo ees temma laua peal loetud. Łaus näggi selle rahha, ja temma filmad jooksid wet täis, langes põlwili mahha ja pallus täiest süddamest Zummalat omma sure wallitseja eest, agga mitte selle rahha, waid temma helde süddame pärrast. Rahha peale temma ahne ei olnud.

Mõnned nāddalad peale sedda watas üks hārra omma mõisa hatnast, kuida paksud pilwed lõuna poolt üllesajasid, taewaallust ärraseggasid, ning päwawalgust ma pealt ärrawarjutasid. Glm läks ikka pimmedamaks, walgoheitmised läikisid pakso pilwede sees ja kange mürristamine pōrrutas hirmsaste taewa al; päike olli otsekui murren, furjad pilwed katsid

tedda finni, kōit mailm pōlles otse walgoheit-
mistest, fange weewli hais lgotas ennast ig-
gale pole lalale ja üks mürristamise hoop rak-
sus ja kähwatas ni raskestē, et kōit mailm
pōrrus, agga wihma ei tulnud ei piiska. Se
hoop teggi kurja, ütles hārra issienneses, ja
seddamaid tōusis ka paks suits wāikese kasse
metsa takka ülles. Mōisa rahwast ei olnud
keddagit kōddo, kōit ollid heinamaal. Se
helde süddamega hārra jooksis kōhhe talli, tōi
hobbose wālja, ei wōtnud aega saddulat ja
waljid otsida, waid kargas kōhhe selga ja ajas
tuhhat tullist nelja sinna pole, kust suits tōusis.
Tulline hōbbone wiis tedda lendus, lōdtsutes
ja wahhutes kus abbi tarwis olli. Agga par-
rako Zummal! awwitajaid ei olnud. Üks il-
lus uus tallotubba olli lama tulles ja kess
toapōrrandat romas üks wāike laps kassi po-
jaga māngides. Hārra südda nuttis werd
sedda hirmust willestust nāhhes; tullel olli jo
wōdimus ja pallaw tulline auur kumas jo emalt
temma wasto ja kõrwetas temma juuksed kārtsu.
Oh helde Zummal! hüidis ta ommas südda-
me wallus: üks wagga, ilmasüita laps pōlleb
sia sisse ārra. Sada sinna issi abbi, minno
abbi siin ei ulata. Ja temma, se armoline
awwitaja satis abbi. Hārra watas ommas
süddame hirmus ennese ümber, ja nāggi emalt
ühhe innimese joostes liggimale tōttawad, pūs
kaenlo al ja kōbbar peus. Nutta! Nutta!
hüidis hārra emalt temma wasto. Agga kes
wōdis se kül olla, kes ni kārme ja pitka sam-
modega sedda maad mōetis? Kes muud kui

jälle meie laus; sured higgitiigad weersid temma palgid möda mahha. Olle mees! ütles härra sures hinge ahvastuses, to se laps toast wälja. Wata siin! ja tömmas omma tasko ramato wälja, se on sinno palk. Laus ei fuland neid sönnu, temma näggi lapse hädda sees, se täitis temma rinnad, ja temma südda paisus, et laps weel wäljas ei olnud; ta wiskas köid ennese ümbert mahha, mis tül-lik's olli, kallast ühhe pange wet, mis õnneks due peal olli, ülle pea omma kaela, jättis pange kummuli pähhä ja läks julge süddamega suitsust ja kangest pallawast läbbi sisse. Silma pilguga olli laps kassij poja temma kaenloal, teise käega weddas ta ühhe sure laeka ennese tagga ja ni pea kui ta omma koormaga toa uksest wälja sai, langsid toa seinad ja laggi hirmsa pragginaga sisse, ja suits, tolm ja tullelegid käisid kõrgesse wasto taewast ülles. Laus panni lapse härra jalge ette mahha, lapsokke hakkas kõhhe omma wäikese kassij poja sabbasse kinni ja watas naeroliko näoga omma ümber. Se wagga loom ei teadnud, kuisuguse wallusa surma käest temma pääsnud olli; temma süddame rõõm läikis temma selges sinises silmas tulle ja taewa pole. Kõl se sedda ärratundis, kes temmale abbi satis.

Toa liggidal olli üks wäike ait. Laus näggi ärra, et tulli seddagi ülle ei jätta, löi aida ukse sisse ja tallus selle hea härraga wälja mis kätte juhtus. Ürikese aja pärrast löi ka tulli kattusesse ja teggi aida tuhha hunnikuks, egga wõinud seal kegi parrata.

Tulli olli omma teo teinud,
 Rusk ta tulli, kuhhu temma lainud?
 Sedda teab Temma seal,
 Kuhhu tõuseb meie palwe häääl.

Metsa poolt nähti kolm innimest joostes
 liggimale tulles, üks naene walge särki
 wäel nende ees; ma kumas otse temma jalge
 al, temma ei jooksnud, temma lendas kui üks
 walge luit. Waatke, kas tunnete tedda? Se
 olli emma; temma tippus esimesest õue peale,
 temma laste häddahäääl kihutas tedda tagga,
 temma liikmed wärrisesid, temma werri kumas
 soontes ja temma higgsi auras. Seddawissi
 jõudis ta õue peale; agga nüüd olli ka ta jõud
 lõpnuud, ta langes omma lapse kõrwa rammoto
 mahha, ta hing olli rindus finni, agga lapsokse
 olli ta kaenus. Kino! Karjus ta hirmsa hä-
 lega, kui ta jälle hinge tahha sai, kus mo Ki-
 no? Kus mo teine laps on? Oh helde tae-
 wane Issa! Tallita, tallita omma nuhtlust,
 minna ollen jo waene ja õnneto kül, hüidis
 ta ommas sures kurwastuses, ja se süddame
 waew rõhkus tedda ueste mahha. Temma
 wannem laps pudus, temma tubba olli tuhha
 hunnik. Kino, temma kae aastane tüttar olli
 se suur lapsehoidja, temma olli omma pisso-
 kesse wenna jure koju jänud; agga Kinut ei
 olnud kuulda egga nähha, iggaüks otsis tedda
 halleda silmega tulle sisse, kõikide silmad ollid
 wet täis. Emma olli hingeto omma lapse kõr-
 was maas, waene issa kiskus omma süddame
 wallo sees karwad peast ärra, kaebas omma
 hädda ja nuttis kibbedaste, ja kõik ollid sures

kurwastuses sedda halledat luggu nähhes. —
 Agga ärge fartke! Andke ennast rahhule! Ei
 Temma nuhtle ni raskeste, kui teie arwate.

Kue aastane Rino olli pissokese wenna jure
 koju jänud; pissoke wend olli maggama ui-
 nund, ja himmo marjade järrele olli tedda
 metsa ajanud masikaid noppima. Sest kan-
 gest mürristamisest kohkund jooksis ta kojo
 pole, näggi toa põllewad, pöggenes hirmoga
 metsa ja seal leiti tedda ühhe põsa al nutwad.
 Emma olli selle wahhe sees jälle märkama
 hakkanud, ohkas raskest süddamest, löi filmad
 lahti, ja wälke Rino seisis kohmetand ja wär-
 risedes kui hawa leht temma ees. — Ollid
 sa Rino? Ollid sa mo laps? hüidis ta om-
 mas sures süddame tuskas, wõi on se üks
 kurri hunnenäggo, mis mind ni hirmsaste wae-
 wab? Ta tõusis siis põlwili, wöttis ühhe lapse
 ühhe ja teise teise kaenlo alla, tõstis filmad
 taewa pole ülles ja tännas rõõmsa filmaweega
 sedda suurt Zummalat, kes temma lapsi ni
 immelikul wiisil ja ni immeliko nõuga wallusa
 tulle surma eest hoidis ja kaitses. Selle peale
 põris ta ennast hārra pole ja tännas ka tedda
 kõigest süddamest.

Tänna mitte mind, minna ei wõinud ühtigi
 tehha, tänna tedda, ütles hārra, Lau se peale
 näidates, ja pakkus Lau se le sedda lubbatud
 palka. Mis se on? — Se on se, mis ma
 sulle lubbasin, wastas hārra. — Tännan teid,
 auus hārra, teie helduse eest; minna rahha
 eest omma hinge ei müi, ütles Lau s omma
 diget hinda tundes. Mis minna teggin, sedda

olleks igga teine mees minno assemel ka teinud. Andke se rahha selle waese naesele, kelle ellomaja tulli wöttis, minna ollen sellega dige wägga rahhul. Härra watis üksi filmi temma peale ja panni sedda wägga immeks, et üks inimene, kes ni mehhisel kombel ni wägga krowäärt tööd teinud, ni uhke ja sureline on, ja teise inimese tannu wasto ei wötta ja ütles: Arwad sa, et siin ni pissut on, et sa sedda wastowötmise wäärt ei arwa ollewad? — Olgo sedda pissut ehk paljo, auus härra, minnusse se ei pudu, wastas Łaus. Selle peale andis siis se helde süddamega härra selle rahha selle waese naesele, ja lubbas tedda ka weel eddespidi aidata, ning ütles Łause wasto: Sinna ei holind ommast terwisest egga ommast ellust, kui sa tullesse läksid, nisuggune teggo on kül surema maksu wäärt; tulle siis minno jure koju, ma annan sulle rohkem. Ei holi, auus härra, ei rohkemast egga wahhemast; Jummal andis mulle terwist, andis mulle jõudu sedda teggu tehha, ja se wõis temma tahtmine olla, et minna sedda teed juhtusin tulles; kas siis temma pühha tahtmine ka rahhaga kalutakse? — So, ütles härra immestledes ja terrawa filmega tedda peast jalloni mõdetes: olled sa nisuggune mees? Kuida so nimmi on? Łuige Łaus, auus härra. Łuige Łaus, ütles härra? Olled sinna se mees, kellest ni paljo mehhisid teggusid rägitaakse? Minna römustan ennast, nisugguse mehhega tuttawaks sada. Kes on sinno pealik? Rapten Łufin, wastas Łaus. Sedda

Kuulsat meest tunnen ma; on temmal weel ennam nisuggusid mehhi? küssis härra. Minna ollen se alwem, auus härra, teised on weel parremad mehhed. Meist sõnnadest tunnen ma, et sa Luik olled, lö mulle kät, meie olleme sõbrad, nisuggusid mehhi armastan minna. Minna kirjutatan sinno peälükule seddelt ja pallun tedda, et ta sind home minno jure lubbab, siis ajame ennam juttu. Home otan ma sind siis; jä nüid Jummalaga Luik! Lausel olli jälle hea töö tehtud ja läks rõõmsa süddamega koju. Se hea härra kirjutatas selsammal õhtul temma peälükule, andis temmale teada, mis laus olli teinud ning pallus tedda laust. hoomseks omma jure lubbada, ja sai omma kirja peale selle wastuse: Minna rõmustan ennast, et teie minno rahwast nenda auustate; se mees on auuwäart. Olgo tulle wõdi weehädas, mo Luik on ifka kange mees. Ta kuub on jämme, ja must kui muld, agga kue al on pene kuld.

Seddawisi rägiti ja kirjutati lausest. Teisel päwal tulli laus mõisa ja leidis sedda head härrat omma rohhoaedas. Härra tulli lahke näoga temma wasto, terretas tedda sõbralikult, ajasid paljo lahket juttu ja härra märkas kohhe ärra, et laus mitte ükspäinis hakkaja, waid ka üks targa arwoga mees olli. Selle peale tulli toapois ja ütles, et roog jo laua peal on. Härra hakkas lause läest finni, läks temmaga tupp ja ütles omma praua ja lastele: Se on nüid se Luige laus, kellest meie ni paljo mehhisid teggusid olleme

kuulnud; meie olleme sõbrad, ja minna tahhan, et teie ja iggaüks minno majas tedda kui minno sõbra auustate. Asto liggimale Luik, wõttame sutäie wina, ja siis mis Jummal õnnistanud on. Lausel löi tulline puuna filmi, ja ütles häbbelikul wisil: Auus härra, minna polle mitte õppind suurte sakstega ühes laudas söma. Olle sa õppind ehk õppimata, minna sest luggu ei pea, minna ollen siin ommas majas perremees, siin sünnib agga minno tahtmine, ja minna tahhan nüid õige wägga, et sa minno kõrwas istud. Ürra mõtle, et minna ennast parremaks pean, kui sinna olled; minna polle sedda weel ialgi teinud, mis sinna jo üllesnäitnud olled. Sa olled ikka julge surma ees, olle siis nüid ka julge ello ees. Wata siin minno lapsed, need on aina noor ello, mis siin laua ümber õitseb. Kas sa temma ees wärrised? — Mis seal nüid parrata olli, Laus pididi lauda istuma, ja kõik ollid rõõmsad, kõik räkisid Lausega ni lahkest ja ilma uhkufeta, otsekui olleks tanende suggu olnud, ja temma olli nende hea sakste seltsis, kui omma sugguwõssa seas. — Eks olle sest õiete awalikult nähha, et mitte se mis soust meie sündinud olleme, meie hinda ja head ei anna, waid meie ello wisid, meie südda on mis meid auustab ehk teotab. — Peale söma andis praua temmale kuus illusat penikest särki ja kuus pari penikesi sukki ja ütles: Need ollen minna omma lastega omma härrale kuddunud ja õmmelnud, kanna neid terwisega, armas Luik. Wannem preili

andis temmale ühhe uhke sidi kaelarättiko ja herra omma kalli püsti ja jahhitasko, — ja need anded teggid meie lausele ni paljo rõmu, et ta omma üllemäräse süddame rõmo sees hüidis: Oh minno kallis herra! Mis head wöin minna teile selle auu ja helduse eest tehha? Minna sowiksin teid diete süggawasse merre pöhja, ja nenda et minna teid sealt jälle wöiksin wälja tua. Kõik naersid selle üle õige rõõmsaste ja herra ütles: Tännan sind, armas luik, jame parrem kuiwale male, ja lähme tulles wal pühhapawal metsa püsti katsuma.

Nenda ellas meie laus, ja nenda sai ta auustud. Agga kas sinna, kes sa sedda luggu loed, ei wöi ka nisuggune mees olla? Inni-mene wöib paljo head tehha, kui ta agga sedda, mis ta tehha wöib, tehha tahhab. Se mees, kellest meie praego juttu ajasime, teeb meie rahwale auu, ja meie wöime uhked olla, et ka meie rahwa hulkas sured ja kuulsad mehhed sünniwad; sest se olli meie mees, olli luige laus. —

REB-843

Sommer

R. M. 148

